

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Bakalářská práce

2023

Marie Anna Šujanová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Výhody a nevýhody nesezdaného soužití

Bakalářská práce

Autor práce: Marie Anna Šujanová

Studijní program: Politologie a veřejná politika

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Olga Angelovská, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3.5.2023

Marie Anna Šujanová

Bibliografický záznam

ŠUJANOVÁ, Marie Anna. *Výhody a nevýhody nesezdaného soužití*. Praha, 2023. 75 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Ing. Olga Angelovská, Ph.D.

Rozsah práce: 93 882 znaků včetně mezer

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zaměřuje na fenomén nesezdaného soužití. Hlavním cílem práce je zjistit, které faktory ovlivňují páry upřednostnit či zvolit nesezdané soužití oproti manželství. Také jaké výhody a nevýhody představuje nesezdané soužití pro páry. V první polovině bakalářské práce se věnuji představení nesezdaného soužití, jeho vývoje, definice a typologie, společně s dalšími definicemi soužití. Na základě právních úprav a norem stanovených státem představuji rozdíly mezi nesezdaným soužitím a manželstvím. Pomocí vlastního výzkumu, který se zaměřuje na osoby žijící v nesezdaném soužití alespoň 1 rok a ve věku 18-60 let jsem zjistila potřebná data a zodpověděla jsem výzkumné otázky. V druhé polovině práce jsem představila vlastní výzkum a jeho výsledky. Pomocí grafů a tabulek jsou interpretována zjištěná data. Na základě provedeného výzkumu jsem vyhodnotila předem stanovené hypotézy. Nakonec jsem provedla pomocí zjištěných dat komparaci hlavního města Prahy a Plzeňského kraje.

Abstract

This bachelor thesis focuses on the phenomenon of unmarried cohabitation. The main aim of the thesis is to find out which factors influence couples to prefer or choose unmarried cohabitation over marriage. Also what advantages and disadvantages unmarried cohabitation presents to couples. In the first half of my bachelor thesis I introduce unmarried cohabitation, its development, definition and typology, along with other definitions of cohabitation. Based on the legal regulations and norms set by the state, I present the differences between unmarried cohabitation and marriage. Using my own research, which focuses on people living in unmarried cohabitation for at least 1 year and aged 18-60 years, I gathered the necessary data and answered the research questions. In the second half of the thesis I presented my own research and its results. Using graphs and tables, the findings are interpreted. On the basis of the conducted research, I evaluated the predetermined hypotheses. Finally, I made a comparison between the capital city of Prague and the Pilsen region using the data found.

Klíčová slova

nesezdané soužití, manželství, rodina, výhody, nevýhody

Keywords

unmarried cohabitation, marriage, family, advantages, disadvantages

Title/název práce

The advantages and disadvantages of unmarried cohabitation

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své práce Mgr. Ing. Olze Angelovské, Ph.D. za vedení mé práce a cenné rady při zpracování práce.

Obsah

Úvod	2
1. Cíl práce a výzkumné otázky	4
2. Teoretická východiska	5
2.1 Teorie druhého demografického přechodu	5
2.2 Normativní teorie	5
2.3 Teorie racionální volby	6
2.4 Teorie směny	7
3. Typy partnerských soužití	8
3.1 Nesezdané soužití	8
3.1.1 Nesezdané soužití po roce 1989	8
3.1.2 Definice nesezdaného soužití	9
3.1.3 Nesezdané soužití v číslech	10
3.1.4 Typologie nesezdaného soužití	10
3.2 Manželství	13
3.2.1 Manželství v číslech	14
3.3 Rodina	15
3.4 Netradiční formy soužití	16
3.4.1 Odděleně, ale spolu	16
3.4.2 Registrované partnerství	17
3.4.3 Singles	18
4. Rozdíly mezi manželstvím a nesezdaným soužitím	19
5. Metodologie a sběr dat	27
5.1 Cílová skupina	27
5.2 Hypotézy	28
6. Výsledky vlastního výzkumu	29
6.1 Charakteristika respondentů	29
6.2 Vyhodnocení hypotéz	35
6.3 Komparace Plzeňského kraje a hlavního města Praha	44
6.3.1 Charakteristika regionů	44
6.3.2 Rozdíly mezi Plzeňským krajem a hlavním městem Prahou	48
7. Diskuse	55
Závěr	57
Summary	59
Použitá literatura	61
Teze bakalářské práce	65
Seznam grafů	68
Seznam tabulek	70
Seznam příloh	71

Úvod

V dnešní době se téměř po celém světě prosazují netradiční formy partnerského i rodinného života. Nejčastější formou partnerského života hned za tradiční institucí manželství je nesezdané soužití, a právě tím se ve své bakalářské práci zabývám. Kohabitace se začala rozšiřovat od poloviny dvacátého století, kdy společnost začala procházet změnami. Klesal počet mladých párů vstupujících do manželství. Mladé páry spíše volily nesezdané soužití. Stoupala rozvodovost, také stoupal věk, ve kterém páry vstupovaly do manželství. Rostl i průměrný věk matek a počet dětí narozených mimo manželství. Nesezdané soužití je v posledních letech neustále rostoucím trendem. Oproti manželství je však náročnější tento trend statisticky sledovat, jelikož zahrnují pouze data u osob, které jsou přihlášeny k trvalému pobytu v jedné domácnosti. Nezahrnují tudíž tak všechna nesezdaná soužití.

V takových soužití žijí osoby v různých věkových kategoriích. Páry nesezdané soužití mohou volit jako předmanželské soužití, alternativu manželství, anebo jako porozvodovou alternativu. Tento typ partnerského života však není jediným druhem netradičních forem partnerského soužití. Existují další typy jako například registrované partnerství či Living Apart Together (LAT) neboli páry, které mají romantický vztah, ale nežijí spolu v jedné domácnosti. Také singles aneb osoby, které se rozhodnou žít bez partnera. Ti ale nepatří do typů partnerského soužití, ale jsou spíše typem domácnosti, který je v posledních letech také více využíván.

Jak je z názvu zřejmé má bakalářská práce zkoumá výhody a nevýhody nesezdaného soužití, a to z pohledu samotných párů. Dále se v práci zaměřuji na faktory, které ovlivňují vstup a setrvání v nesezdaném soužití oproti manželství. V práci zkoumám faktory a důvody, které ovlivňují páry volit nesezdané soužití před manželstvím. V práci jsem provedla i komparaci dvou regionů – hlavního města Prahy a Plzeňského kraje.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je zjistit výhody a nevýhody spojeny se vztahem v nesezdaném soužití z pohledu samotných párů. Dále jaké faktory ovlivňují páry upřednostňovat život v nesezdaném soužití oproti manželství a zda se tyto zjištěné faktory, výhody a nevýhody liší v Praze a Plzeňském kraji.

V první polovině práce věnuji pozornost teoretickým východiskům a značnou pozornost věnuji nesezdanému soužití, jeho definici a také typologii. Dále se v práci zaměřuji na manželství a k tomu stručně i na sňatečnost a rozvodovost. Velkou část práce tvoří porovnání

rozdílů nesezdaného soužití a manželství v několika různých ohledech, kde čerpám ze zákonných úprav a norem stanovených státem.

V druhé části práce interpretuji výsledky vlastního výzkumu a vyhodnocuji předem stanovené hypotézy. A nakonec komparuji data zjištěná z hlavního města Prahy a Plzeňského kraje. Předpokládám, že výhody a nevýhody nesezdaného soužití budou v regionech z části rozdílné.

Na téma nesezdané soužití bylo již vypracováno mnoho kvalitních prací i přesto bych ráda ve zkoumání této problematiky pokračovala a zjistila aktuálnější data a porovnála je s již zjištěnými výzkumy.

K výběru tohoto tématu mě primárně vedla osobní motivace, jelikož sama zaznamenávám ve svém okolí růst nesezdaných soužití. Dalším důvodem byl můj zájem o sociální a rodinnou politiku. Pro komparaci Prahy a Plzeňského kraje jsem se také rozhodla na základě vlastní a osobní zkušenosti, jelikož pocházím z Plzeňského kraje, ale několik let již žiji v Praze. Díky tomu jsem také měla příležitost získat dostatek respondentů z obou regionů.

1. Cíl práce a výzkumné otázky

Ve své práci zkoumám nesezdané soužití především z pohledu samotných párů. Hlavním cílem mé bakalářské práce je zjistit jaké faktory ovlivňují páry upřednostňovat život v nesezdaném soužití oproti manželství. V práci jsem zjišťovala, zda lidé využívají nesezdané soužití jako předstupeň manželství, alternativu manželství či porozvodové soužití anebo jako další typy kohabitanace. Konkrétnější důvody, proč páry volí nesezdané soužití před manželství zjistím na základě kvantitativního výzkumu v podobě dotazníkového šetření.

K mému hlavnímu cíli práce se váží i další podcíle. Jedním z nich je následně identifikovat výhody a nevýhody spojeny se vztahem v nesezdaném soužití. Ve své práci se zabývám i komparací dvou regionů v České republice. Konkrétně Prahou a Plzeňským krajem. Tyto dva regiony byly vybrány na základně osobní motivace. Dalším podcílem je tedy komparovat zkoumanou oblast v Praze a Plzeňském kraji. Posledním podcílem je zmapování pohledu státu na nesezdané soužití. V tomto případě se nebude jednat jen o data zjištěná od párů, ale budu čerpat především ze zákonných úprav a norem nastavených státem a sociální politikou.

Výše zmíněné cíle souvisí s mými výzkumnými otázkami, které se pokusím na základě zjištěných dat zodpovědět:

- Které faktory ovlivňují páry vstupovat do nesezdaného soužití a upřednostňovat jej před manželstvím?
- Jaké výhody a nevýhody jsou spojeny se vztahem v nesezdaném soužití?
- Jak se liší zjištěné faktory, výhody a nevýhody v Praze a v Plzeňském kraji?
- Jak stát rozlišuje a nahlíží na nesezdané soužití v porovnání s manželstvím?

2. Teoretická východiska

2.1 Teorie druhého demografického přechodu

Západní Evropa začala v 60. letech 20. století procházet tzv. druhým demografickým přechodem během kterého začala klesat porodnost i sňatečnost. Klesl počet mladých párů, které vstupovaly do formálního manželství a některé páry dávaly přednost nesezdanému soužití kvůli kterému rostl počet dětí narozených mimo instituci manželství. Kromě rostoucího počtu dětí narozených mimo manželství, rostl také průměrný věk matek. Česká společnost se do druhého demografického přechodu dostala roku 1989 po revoluci a po roce 1993 docházelo k rychlým reprodukčním změnám (Kučera, 1997, s. 12-13).

Ron Lesthaeghe a Dirk Van de Kaa jsou demografové, kteří přišli s tímto konceptem roku 1986 (Van de Kaa, 2002, s.3). V druhém demografickém přechodu nastává proměna hodnot, které více směřují k individualismu (Rabušic, 2001, s. 176-177). Dle Dirka Van de Kaa dochází k přesunu jedné kvality k nové a pokrokovější kvalitě:

„1. posun od manželství k nesezdanému soužití,

2. posun od antikoncepce jako prostředku ochrany před nechtěným těhotenstvím

k antikoncepci, která umožňuje sebenaplňující volbu, zda dítě vůbec mít a kdy ho mít,

3. posun od éry, v níž dítě bylo středobod života rodičů, k éře, kdy středobodem života je pár a jeho dítě,

4. posun od uniformních rodin a domácností k pluralitním formám rodin a domácností.“

(Rabušic, 2001, s. 177-178)

2.2 Normativní teorie

Dle Hamplové Normativní teorie: *„zdůrazňuje význam hodnot a preferencí v lidském chování a změny rodinného života proto přisuzují posunu v hodnotách, aspiracích a očekáváních.“* (Hamplová, 2006, s. 9)

Pro tuto teorii jsou typické a klíčové hodnoty sekularizace, individualismus a postavení mužů a žen ve společnosti. V době industrializace byly důležitými hodnotami ekonomické faktory. V typické moderní společnosti klesá význam ekonomických faktorů a společnost se spíše zaměřuje na samotné hodnoty. Ronald Inglehart je významným autorem normativní

teorie a rozděluje hodnoty na materialistické a post-materialistické. Blahobyt a bezpečí řadí pod materialistické hodnoty, které poskytuje tradiční rodina. Typická hodnota pro post-materialismus je kvalita života. Nesezdané soužití či život bez partnera tak spíše odpovídá post-materialistickému životu. Moderní společnost není postihnuta například válkami, a proto bezpečí a zázemí bere jako samozřejmost a soustředí se tak sama na sebe, na svou nezávislost a seberozvoj. V post-materialistickém životě lidem spíše vyhovuje nesezdané soužití, které obnáší méně závazků oproti tradiční instituci manželství (Hamplová, 2006, s. 9-10).

2.3 Teorie racionální volby

Teorie racionální volby není založena výhradně na hodnotách jako zmíněná předchozí normativní teorie. Teorie racionální volby vychází ze změny objektivních podmínek, hlavně ekonomických (Hamplová, 2006, s. 15). Život lidem nabízí možnosti a oni zvažují, co je pro ně výhodné. Spíše se zaměřují na způsob, který jim pomůže dosáhnout cíle než na samotný cíl. Oproti normativní teorii v této teorii spíše záleží na tom, co člověk může a na jeho možnostech. Vysvětlení lze nalézt například ve změně pracovního trhu (Hamplová, 2003, s. 12).

V minulosti muži vstupovali do sňatku o něco později než ženy, jelikož bylo důležité, aby disponovali alespoň nějakými finančními prostředky a dobrým místem na pracovním trhu, což nebylo lehce dosažitelné ve velmi mladém věku. Pracovní trh se však změnil, stejně jako postavení žen. Ženy se ekonomicky vyrovnávají mužům a jejich působení na trhu práce se pro ně stává klíčové, proto stoupá i věk sňatku u žen. Ekonomická nejistota či nestabilita vede některé mladé páry k nesezdanému soužití. Nesezdané soužití poskytuje společný život, řekněme i s prvky manželství, ale bez dlouhodobých závazků či právní úpravy. Nesezdané soužití může být zároveň proces před vstupem do manželství (Hamplová, 2003, s. 16).

2.4 Teorie směny

Teorie směny souvisí s předchozí teorií racionální volby. Teorie směny přirovnává sňatek k obchodu a muže se ženou k obchodníkům. Sňatkem neboli obchodováním oba partneři získají více než kdyby zůstali svobodnými neboli neobchodovali. Dříve se partneři navzájem doplňovali a vzájemně tím dosahovali vyššího zisku – role byly rozděleny na mužské (živitel rodiny) a ženské (role v domácnosti). V 70. letech se situace změnila a ženy začaly dosahovat své ekonomické nezávislosti a výdělků. Kvůli těmto faktorům se začala atraktivita manželství a zisku z něj snižovat a mnoho párů se tak uchýlilo spíše k nesezdanému soužití (Rabušic, 2001, s. 197-198).

3. Typy partnerských soužití

3.1 Nesezdané soužití

3.1.1 Nesezdané soužití po roce 1989

Nesezdané soužití je sociální trend, který se v posledních letech rychle rozšířil, a to především mezi mladými lidmi. Tento momentální sociální trend není novou záležitostí. Ve společnosti se využíval i dříve, ale nebyl takto populární a rozšířený. Tento fenomén spousta autorů označuje za rys nového demografického chování. Nesezdané soužití se začalo rozšiřovat v 20. letech, kdy společnost procházela druhým demografickým přechodem. V České republice se tento trend začal rozrůstat zhruba po roce 1989 (Kučera, 1997, s. 12-13).

Po změně politického režimu se Česká republika opět otevřela světu, a s tím se naskytli i další možnosti. Nabízela se možnost cestování, podnikání a také více možností na univerzitní vzdělání. Mladá generace těmto nabídkám šla naproti a začala odkládat uzavření sňatku i manželství. Rozhodnutí o těchto životních etapách ztrácelo přitažlivost. Po změně politického režimu velmi rychle klesala pravděpodobnost uzavření sňatků u mladých lidí, a to téměř o polovinu. Nevěsty a ženichové mladší dvaceti byli před změnou režimu obvyklou skutečností. Krátce po roce 2000 zůstávalo ve věku 25 let svobodných 79 % mužů a 62 % žen. Ačkoliv se věk sňatečnosti za pouhých zhruba deset let začal zvyšovat o několik let, u mnoho Čechů zůstávalo manželství tou nejsprávnější formou rodiny (Možný, 2006, s. 255-256).

Po roce 1989 postupně klesala sňatečnost a zvyšoval se průměrný věk pro uzavření sňatku, a právě naopak začínal postupně růst počet párů žijících v nesezdaném soužití. Ze začátku páry při zjištění, že očekávají nový přírůstek vesměs následně vstoupily z nesezdaného soužití do manželského sňatku. Děti se zpravidla rodily již v uzavřeném manželství. Nesezdané soužití se v tomto období stalo především jako manželstvím na zkoušku a mnoho párů jej nepovažovalo za ideální formu soužití.

Změna politického režimu sebou přinesla také reprodukční změny. Věk matky při narození dítěte se zvyšuje, a naopak se snižuje počet dětí v rodinách. Narození dítěte byl jeden z důvodů, proč mladí lidé uzavřeli sňatek, takže pokud se věk partnerů pro založení rodiny zvyšoval, o to delší dobu páry v nesezdaném soužití zůstávaly. Na změně podoby plodnosti

českých žen po roce 2000 mělo výrazný vliv například vzdělání (všeobecně – čím vzdělanější žena, tím později a méně dětí bude mít), dalším faktorem se stala skutečnost, že věk prvorodiček se zvyšoval, a nakonec také poklesla souvislost manželství a rodičovství u mladé generace (Možný, 2006, s. 257-262).

3.1.2 Definice nesezdaného soužití

Pojem nesezdané soužití má i další označení jako například kohabitace, společné soužití, život na hromádce, manželství na zkoušku či žití na psí knížku. Nejčastěji se však užívá kohabitace či právě nesezdané soužití, které budu primárně ve své práci využívat i já.

Ačkoliv právní řád nesezdané soužití nijak nevynezuje, tak několik autorů se definicí nesezdaného soužití zabývají (Vítečková & Brabcová, 2010, s. 488).

Po roce 1989 bylo nesezdané soužití definováno, jako „manželství na zkoušku“, kdy spolu pár žije bez uzavření sňatku. A bylo vnímáno především pouze jako možnost zkoušky společného žití před vstupem do manželství pro mladé páry (Možný, 2006, s. 257). Podobně na definici nesezdaného soužití nahlíží také Simona Vymětalová: „*Za nesezdaná soužití obecně považujeme takovou situaci, kdy mladý pár žije i bydlí ve společné domácnosti a zpravidla také společně hospodaří, aniž by uzavřel manželství.*“ (Vymětalová, 2001, s. 122) Autorka do nesezdaného soužití řadí také především mladé páry. Nesezdané soužití se v posledních letech velmi rozšířilo a není tak pouze záležitostí pro mladé páry. Jiní autoři uvádí obecnější definice týkající se věku či generace tohoto sociálního trendu. Giddens ve své knize Sociologie uvádí: „*Kohabitace znamená, že dva lidé společně žijí v sexuální vztahu, aniž by byli manželé.*“ (Giddens, 1999, s. 337). Giddens však nezmiňuje společné bydlení v jedné domácnosti či společné hospodaření. Velmi výstižnou definici nalezneme u Rabušice, který uvádí: „*Jedná se o soužití dvou jedinců opačného pohlaví, kteří žijí ve svazku podobném manželství, tzv. mají spolu intimní sexuální vztahy, společně bydlí a společně hospodaří, avšak nejsou oficiálně sezdáni.*“ (Rabušic, 2001, s. 193) Ve velkém sociologickém slovníku nalezneme podobou definici té Rabušice, uvádí se v něm: „*Soužití dvou jedinců opačného pohlaví ve svazku podobném manželství bez formálního uzavření sňatku.*“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 1190) Definice autorů se shodují na soužití osob opačného pohlaví a také na absenci právní úpravy.

Všeobecně můžeme tedy nesezdané soužití definovat a chápat jako *společné soužití dvou osob opačného pohlaví, které spolu bydlí v jedné domácnosti, ve které společně hospodaří a také vedou společný sexuální život, a to vše bez uzavření manželského sňatku či právní úpravy.*

3.1.3 Nesezdané soužití v číslech

V roce 2011 při sčítání lidu bylo zaznamenáno celkem 234.346 nesezdaných soužití. Ta tvořila 8,8 % z celkového počtu rodin a 11,2 % z úplných rodin. V roce 2001 bylo zaznamenáno 5,4 % z úplných rodin. Během 10 let nesezdané soužití vzrostlo zhruba o polovinu. Podíl rodin nesezdaných soužití na úplné rodiny tvořil v hlavním městě Praha 14,4 % a v Plzeňském kraji 11,8 %. Celkový počet nesezdaných soužití je však obtížné zaznamenat, jelikož se dají evidovat především na základě trvalého pobytu (ČSÚ, 2014).

3.1.4 Typologie nesezdaného soužití

Nesezdané soužití může mít mnoho podob. Už to není záležitost pouze pro mladou generaci, ačkoliv jednou z podob je právě předmanželské soužití. Naopak u starší generace nesezdané soužití může být porozvodovou alternativou pro partnerský život. A v jistých případech může tento fenomén být alternativou pro manželství, ale má i další podoby. Pro lepší přehled a pochopení všech možných podob nesezdaných soužití jsem se zaměřila na typologii od několika autorů, kteří se tímto fenoménem zabývají.

Typologie dle Ladislava Rabušice

Rabušic rozděluje nesezdané soužití a popisuje jej ve čtyřech základních podobách:

- 1) *Soužití porozvodové* – pod tuto podobu soužití zařazuje osoby, které v minulosti manželství již absolvovaly a nechystají se uzavírat další sňatek.
- 2) *Soužití snoubenecké* – toto soužití Rabušic označuje za moderní variantou cesty do manželství. Jedná se o páry, které v budoucnosti plánují uzavřít sňatek.

3) *Soužití dočasné* – tento druh nesezdaného soužití může mít více podob. Jednak se v dočasném soužití mohou ocitnout mladé osoby, které svůj milostný život teprve začínají a nesmýšlejí nad uzavřením sňatku. Také se v něm mohou ocitnout osoby, které již manželství absolvovaly a zatím nemají v plánu do jiného znovu vstoupit. Ačkoliv časem svůj názor mohou změnit a do manželství vstoupit. Soužití dočasné může končit jednak vstupem do manželství, jako je tomu u soužití snoubeneckého anebo se naopak rozpadne. Zároveň může být pouze zastávkou před navázáním dalšího nesezdaného soužití.

4) *Soužití namísto manželství* – tato forma je alternativou manželství a je více častá u mladých párů. Tyto páry nemíní uzavřít sňatek a častokrát založí i rodinu (narození dítěte) mimo manželství (Rabušic, 2001, s. 197).

Typologie dle Iva Možného

Ivo Možný definuje nesezdané soužití jako: „*Společné bydlení, pravidelný sexuální život, společné hospodaření a společné projekty do budoucna.*“ (Možný, 1987, s. 119)

Nesezdané soužití dále rozděluje mezi formu vyhraněnou a formou přechodnou, přičemž forma vyhraněná dělí nesezdané soužití do dalších typů a forma přechodná obsahuje pouze jeden typ. Rozdělení Možného je typově poměrně podobné jako je rozdělení Rabušice.

Forma vyhraněná

1) *Faktické manželství* – v tomto typu soužití spolu partneři žijí, ale jejich vztah není potvrzen sňatkem. Často u ovdovělých, rozvedených či právně vázaných k jinému partnerovi.

2) *Snoubenecké soužití* – typ soužití, které se časem změní v manželství.

3) *Soužití svobodných mladých párů* – partneři v tomto typu neplánují uzavřít sňatek i když mají v plánu spolu žít a vychovávat své potomky.

Forma přechodná

1) *Soužití rozvedených* – jako jediný typ nesezdaného soužití ve formě přechodné Možný vymezuje soužití rozvedených, které popisuje jako krátký vztah, který se časem pretransformuje do jednoho z výše uvedených typů (Možný, 1987, s. 119).

Typologie dle Dany Hamplové

Hamplová se ve svých pracích často zabývá fenoménem nesezdaného soužití. V jednom

z jejich článků rozděluje nesezdané soužití oproti ostatním typologiím poměrně jednoduše, a to na dvě základní formy:

- 1) *Nesezdané soužití jako alternativa manželství*
- 2) *Nesezdané soužití, které předchází vstupu do manželství*
(Hamplová, 2002, s. 771-773).

Typologie dle Brownové a Bootha

Tito autoři považují nesezdané soužití za složitou formu rodiny, která má mnoho společných rysů s manželstvím jako například bydliště, osobní zdroje, vylučuje jiné intimní vztahy s jinými osobami a v mnoha případech zahrnuje i děti. Nesezdané soužití rozdělují na následující tři typy:

- 1) *Vztah, který trvá zhruba dva roky a poté končí buď rozchodem nebo následuje sňatek* – až na vymezenou dobu trvání značně odpovídá typu soužití dle Rabušice, a to typu soužití dočasné.
- 2) *Vztah, který je jakýsi předstupeň manželství a následuje sňatek* – tento typ mohou přiřadit k Rabušicově podobě snoubeneckého soužití a k Hamplové alternativě manželství.
- 3) *Vztah, který trvá dlouho, ale málokdy končí manželstvím* – tento typ je pouze jakousi dočasnou fází v milostném životě
(Brown & Booth, 1996, s. 668).

Typologie dle Miluše Vítečkové a Jany Klímové Chaloupkové

Autorky se ve své studii zabývají rodičovstvím v nesezdaném soužití a rozdělují nesezdané soužití do několika typů, které rozlišují z hlediska vztahu plánů o průběhu rodinné dráhy a současných představ:

- „1) *Páry, které se odklonily od původního záměru vstoupit do manželství*
- 2) *Páry, které dávaly přednost vstupu do rodičovství*
- 3) *Páry, které se shodují na odkladu svatby až na dobu po narození dítěte*
- 4) *Páry, pro které bylo narození dítěte impulzem k plánování svatby*
- 5) *Páry, preferující dlouhodobé nesezdané soužití.*“
(Vítečková & Chaloupková 2014, s. 166)

3.2 Manželství

Anthony Giddens definuje manželství jako: „*Společensky uznáný a schválený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci. Když se dva lidé vezmou, stávají se příbuznými. Manželství však spojí i širší škálu nově příbuzných – rodiče, bratry, sestry a další pokrevní příbuzní se manželstvím stávají příbuznými partnera nebo partnerky.*“ (Giddens, 2013, s. 309) Giddens však ve své definici neurčuje pohlaví dospělých jedinců a také nevyjadřuje uzavření sňatku na základě právních norem. V České republice je zatím stále uznáváno manželství pouze mezi mužem a ženou a uzavření sňatku je v zákonných normách jasně nastaveno. Výstižnou definici manželství lze nalézt ve Velkém sociologickém slovníku, kde se manželství definuje jako: „*Obvykle společensky uznáný a legalizovaný sexuální vztah mezi dvěma nebo více partnery opačného pohlaví, o kterém se předpokládá, že dříve nebo později stane základem rodiny.*“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 590)

V zákonu 89/2012 Sb. v Občanském zákoníku lze nalézt jasnou definici manželství: „*Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc*“ (§655 obč. zák.). V tomto zákoně je také vymezen vznik manželství: „*Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasem projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství, že spolu vstoupí do manželství.*“ (§656 obč. zák.) A také další náležitosti manželství (§656 obč. zák.). Sňatek lze uzavřít dvěma způsoby, prvním je občanský sňatek, který provádí orgán veřejné moci, druhou možností je sňatek církevní, který provádí osoba pověřená oprávněnou církví (§685 obč. zák.). V dnešní době se spousta párů uchyluje spíše k občanským sňatkům, ačkoliv některé se přesto rozhodnou pro církevní sňatek. Občanský sňatek dříve, ale nebyl možný a téměř všechny sňatky se uzavíraly církevním obřadem. Mnoho kultur se dříve aktivně hlásilo ke křesťanství. Tato tradice církevních sňatků platila i do vzniku první Československé republiky, kdy se při vzniku přijal nový zákon č.320/1919 Sb., který byl jakousi reformou manželského práva a bylo umožněno svobodnému rozhodnutí o církevním či občanském sňatku (Tretera & Horák, 2016, s. 329).

Jak jsem již zmínila, v posledních desítkách let si české páry vybírají spíše občanské obřady. Jedním z důvodů jistě bude výrazný pokles náboženské víry. Při sčítání lidu v roce 2021 se 68,3 % Čechů nehlásilo k náboženské víře (ČSÚ, 2022).

Trost ve své práci uvádí 4 normativně propojené prvky manželství:

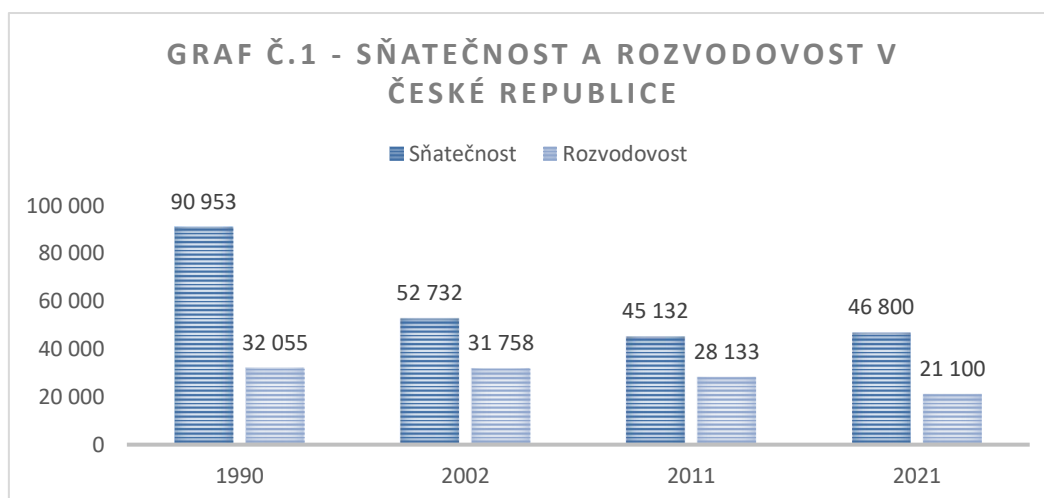
- *Manželský obřad,*
- *Společné bydlení,*
- *Společný sex,*
- *Dítě narozené o rok později.*

Páry spolu nejdříve neměly bydlet, ani mít pohlavní styk, tudíž nebylo možné mít dítě před uzavřením sňatku. Tyto normativní prvky měly být ideální a častokrát to byly zároveň i normami chování. Tyto prvky dnes stále existují. Páry uzavřou obřad, také spolu bydlí a mají spolu pohlavní styk, a nakonec většina párů má také dítě, ale pořadí prvků se změnilo a zcela se vytratilo normativní propojení (Trost, 2016, s. 18).

3.2.1 Manželství v číslech

Rok po změně režimu, tudíž roku 1990 bylo v České republice uzavřeno téměř 91 tisíc manželství. Od tohoto roku však vstup do manželství rapidně klesá. V roce 2002 bylo uzavřeno 52,7 tisíc manželství a v roce 2011 počet sňatků klesl nejnižší od roku 1918 a to na 45,1 tisíc (ČSÚ, 2021). V roce 2021 došlo k opětovnému nárůstu sňatků a bylo uzavřeno celkem 46,8 tisíc manželství. Za 31 let sňatečnost poklesla téměř o polovinu, ale rozvodovost klesla pouze o třetinu (ČSÚ, 2022).

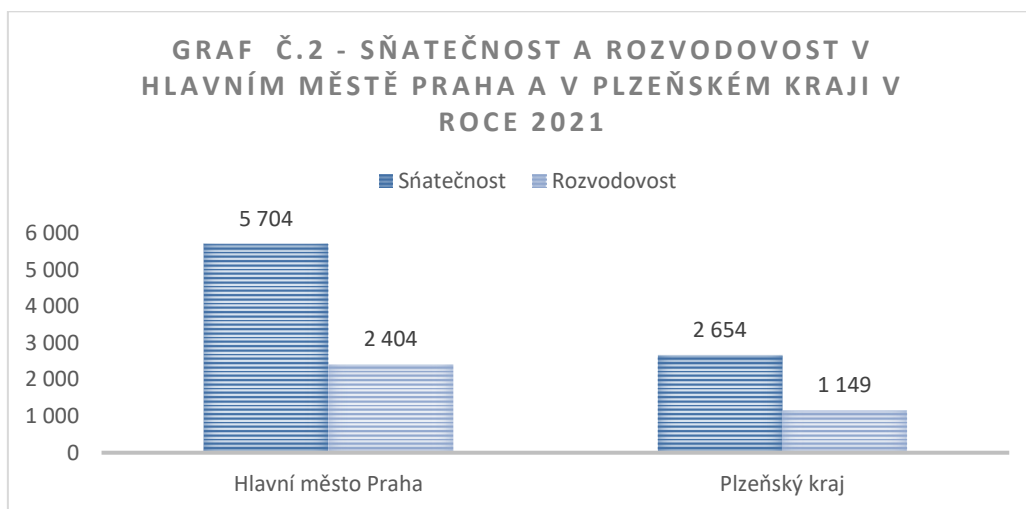
Co se týče rozvodů, v roce 1990 zaniklo zhruba 32 tisíc manželství, v roce 2002 jich zaniklo 31,8 tisíc, v roce 2011 28,1 tisíc a v roce 2021 ukončilo manželství 21,1 tisíc párů (ČSÚ,2021).

(zdroj: vlastní dle ČSÚ, 2021)

V roce 2021 se uzavřelo nejvíce manželství v Praze, celkem 5.704 a v Plzeňský kraj se

umístil na osmém místě, kde se uskutečnilo 2.654 sňatků. V ten samý rok ukončilo manželství 2.404 párů v Praze a v Plzeňském kraji 1.149 párů (ČSÚ, 2022).

(zdroj: vlastní dle ČSÚ, 2021)

3.3 Rodina

O rodině má každý svou představu a mnoho sociologů se tomuto pojmu věnuje. V zákoně však rodina není nijak právně definována či vymezena, jelikož se jedná o přirozený jev (Králičková, 2015, s. 32). Klasická představa rodiny je manželský pár s dětmi. Ve středověku však byla rodina chápána jako domácnost, tudíž do ní patřili i lidé, žijící pod jednou střechou spolu – pokrevně příbuzní, otroci i služebnictvo. Dnešní rodina má také několik podob, nejen podobu nukleární rodiny (rodiče a děti). Rodina může být i rozšířená (zahrnuje i další rodinné členy, například prarodiče) či neúplná (rodina s jedním rodičem) (Možný, 1990, s. 2-5). Definice rodiny je složitá, a proto se autoři častokrát ve svých definicích liší. Sobotková hovoří o rodině jako o rodinném systému: „*system je soubor částí a vztahů mezi nimi.*“ (Sobotková, 2012, s. 24) Podle ní jsou rodinné interakce považovány za podstatu rodinného systému. Rodinný systém tvoří různá řešení a výsledky, které přináší rodinný životní cyklus. Přináší také změny, kterým se rodina musí přizpůsobovat (Sobotková, 2012, s. 24).

Kramer definuje rodinu takto: „*Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina,*

i když jde o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.“ (Kramer, 1980) Kramer vyvrací klasickou představu o rodině – manželský pár s dětmi. Naopak tvrdí, že se může jednat o rodinu i v případě nesezdaného soužití (Kramer, 1980). Velký sociologický slovník charakterizuje rodinu jako „Obecně původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci, která je základním článkem sociální struktury i základní sociální jednotkou a jejímž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova.“ Dle velkého sociologického slovníku rodina poskytuje a vytváří optimální podmínky pro zachování kontinuity, reprodukce a socializace. Za hlavní úkol rodiny považuje rození a výchovu potomků. Základem rodiny je podle něj také muž a žena, tudíž manželství a dále rodičovské a sourozenecké vztahy. V rodině má každý svou roli, tzv. rodinné role. Jedná se o roli otce, matky, syna, dcery a dalších rodinných rolí (Velký sociologický slovník, 1996, s. 940-943). Rodina je nepostradatelnou institucí pro dítě i pro dospělého. Dítě se v rodině učí dovednostem, své sexuální roli a díky rodině má i rodičovský vzor. Rodina také dítěti poskytuje bezpečný a chráněný domov. Pro dospělého člověka představuje rodina, partner a děti hodnoty lidského života (Matoušek, 1997, s. 8-9).

Klíčové rysy rodiny v západních zemích dle Gidense:

- „1. Rodina je monogamní,*
- 2. Manželství je založeno na ideji romantické lásky,*
- 3. Moderní rodina je patrilinéární a neolokální,*
- 4. Moderní rodina se často považuje za nukleární,“*

(Giddens, 2013, s. 315)

Pracuji s rodinou v pojetí od Kramera, který nedefinuje rodinu jako manželský pár s dětmi nebo jako muže, ženu a dítě. Kramer odkazuje na nesezdané soužití, které také může tvořit rodinu. V práci se zabývám především nesezdaným soužitím, ale také dalšími typy partnerských soužití, a právě Kramer neodkazuje na rodinu pouze ve spojení s manželstvím.

3.4 Netradiční formy soužití

3.4.1 Odděleně, ale spolu

Odděleně, ale spolu nebo také v originálním znění Living Apart Together (LAT) je sexuální, romantický vztah mezi dvěma osobami, které žijí odděleně. Mají každý jinou adresu, ale považují se za pár a ostatní je tak uznávají. Ačkoliv páry žijí na oddělených adresách, tak

spolu tráví určité množství času. LAT je považován za monogamní vztah, který je více než dočasný, pomíjivý, anebo také příležitostný. Tato forma soužití se spíše týká heterosexuálních párů, ale žijí v něm i páry stejnopohlavní (Upton-Davis, 2012, s. 27). LAT je druhá nejčastější forma partnerského života (Možný, 2006, s. 254). LAT dříve byla také vnímána jako fenomén přátelství s intimními vztahy. Ale faktem je, že některé LAT páry jsou i páry manželské (Trost, 2016, s. 23-24).

Trost a Levin se zabývali důvody, proč páry žijí ve v tomto netradičním soužití, nikoliv v jedné stejné společné domácnosti. Jedním z důvodů je potřeba nezávislosti, dalším je, že jeden nebo oba partneři již žili v manželství, které se rozpadlo a nechtějí manželství absolvovat znovu. V tomto případě se soužití LAT může zdát jako ideální formou. Třetím důvodem je snaha zachránit vztah, tím, že se od sebe partneři odstěhují, ale citovou formu vztahu zanechají. Další důvodem je vzdálenost mezi bydlištěm partnerů, kteří se nemohou sestěhovat z nějakých důvodů, například práce. Posledním pátým důvodem je zodpovědnost (Trost, 2016, s. 23-24).

Tato forma je nejčastější pro mladý a střední věk (Možný, 2006, s. 254) zhruba do 35 let (Upton-Davis, 2012 s. 27). LAT nevzniká vždy ze svobodné volby partnerů, ale mohou je k volbě vést několik důvodů, například bytová tíseň, ekonomické problémy, kdy pár nemá finanční prostředky pro společné bydlení, anebo jsou v tomto soužití, než společné bydlení zrealizují. Velký podíl také tvoří starší věková skupina, ti se k této formě soužití uchylují z důvodu, že oba mají své bydlení, které nechtějí opustit (Možný, 2006, s. 254).

3.4.2 Registrované partnerství

Dříve byla homosexualita vnímána jako forma deviantského chování či deviantská hrozba. Postupem let se normalizovala a stala se běžnou součástí dnešního světa. V mnoha zemích bylo manželství uznáno i pro stejnopohlavní páry. Mezi tyto země však zatím Česká republika nepatří. Stejnopohlavní páry v České republice mohou uzavřít registrované partnerství, které ale nenaplňuje stejná práva a povinnosti jako instituce manželství (Giddens, 2013, s. 540-541). „*Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem.*“ (§1 č.115/2006 Sb. obč. zák) Registrované partnerství vzniká svobodným projevem dvou dospělých osob stejného pohlaví a uzavírá se osobně před matričním úřadem. Partneři nemohou společně adoptovat dítě a také je v tomto partnerství absence společného jmění. Co je však s manželstvím stejné je vyživovací povinnost, dědictví a právo na informace o zdravotním stavu partnera (zákon

č.115/2006 Sb. obč. zák.). Stejnopohlavní páry také mohou žít v netradiční formě soužití LAT, anebo nesezdaném soužití. Někteří autoři nevymezují pohlaví u nesezdaného soužití. Já se však ve své práci zabývám nesezdaném soužití, které tvoří osoby opačného pohlaví.

3.4.3 Singles

Singles nejsou typ soužití, ale jsou typem častých domácností, a proto stojí za zmínku. Singles aneb žít sám/sama vzrůstá v posledních letech v západních společnostech. Jistě tomu přispěl trend pozdějšího uzavírání manželství a také rozvodovost (Giddens, 2013, s. 342-343). Způsob života singles pramení z individualismu. Dle Možného do počtu singles spadají i osoby ovdovělé, ale k nárůstu přispěli především mladí lidé, kteří bydlí sami. Bývají to spíše muži, ať už rozvedení či svobodní. Žen žijících samo, bez dětí, je zhruba polovina, co mužů (Možný, 2006, s. 254). Dříve odcházeli mladí lidé z domova z důvodu uzavření manželství, ale nyní je to také z důvodu svobodného života. Pro tyto mladé lidi má vyšší hodnotu nezávislost a svoboda než rodinný život. Nakonec však většina z nich do manželství či jiného partnerského vztahu vstoupí (Giddens, 2013, s. 343). Důvodem pro život singles nemusí nutně znamenat pouze rozhodnutí žít sám. Důvody mohou být různé. Někteří jedinci cítí nejdříve potřebu dosáhnout dostatečného materiálního zabezpečení pro budování partnerství a rodiny. Dalším důvodem je pracovní uplatnění a kariéra všeobecně. Kariérní růst, pracovní příležitosti a uplatnění v oboru se stává překážkou pro partnerský život nebo udržení dlouhodobého vztahu. Ačkoliv singles žijí sami a bez dlouhodobého vztahu, nejsou častokrát sami úplně. Vyhledávají krátkodobou lásku, pozornost či sexuální vztah například v podobě „nárazovek“, různých milenek či milenců, dokonce i ženatých či vdaných nebo také velmi krátkodobých vztahů v podobě víkendů či řadách dnů. I přes tyto krátkodobé románky se jedinci definují jako singles (Tomášek, 2006, s. 87-97).

4. Rozdíly mezi manželstvím a nesezdaným soužitím

Ačkoliv je nesezdané soužití v České republice poměrně rozšířenou formou partnerského soužití, občanský zákoník tento typ soužití nijak neupravuje (Radvanová & Hanuš, 2018, s. 413-414). Přesto mohou partneři v nesezdaném soužití v praxi využít inominátní smlouvy (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 141). Často se můžeme setkat s pojmem druh a družka, který využívá například trestní právo, právo veřejné, práva sociálního zabezpečení a další (Gregorová & Králíčková, 1998, s. 210). Tento termín však není nikde v zákoně o rodině zmíněn (Radvanová & Hanuš, 2018 s. 413-414). Manželství je věnována značná část v rodinném právě od vzniku manželství až po jeho zánik (Zákon č. 89/2012 Sb.). Uzavřením manželského svazku vzniká několik povinností a práv (Veselá, 2005, s. 130).

Nesezdané soužití v právním řádu

Právním řád obsahuje několik termínů zákonem upravených, které s nesezdaným soužitím souvisí:

Osoba blízká: „*Je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství (dále jen „partner“); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.*“ (§22 obč. zák.) Za osoby blízké lze považovat osoby, které spolu trvale žijí, v mém případě právě druh a družka (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 38-39).

Osoby spolužijící: s tímto termínem se lze setkat především v dědickém právu. Jedná se o osoby „*které žily se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti.*“ (§1637 obč. zák.)

Domácnost: domácnost lze rozlišit do více typů. Jedním typem je společná domácnost, pod kterou patří alespoň dvě osoby, které společně žijí, společně hospodaří a uhrazují náklady. Do tohoto typu domácnosti spadají opět druh a družka (Hrušáková & Králíčková, 2017 s. 38-39).

Druh a družka

Zákon o státní sociální podpoře používá termín druh a družka. Termín využívá pro společné posouzení a také za podmínky, že spolu osoby žijí alespoň 3 měsíce. Zákoník práce také využívá termín druh a družka, ale nikterak je nedefinuje. V trestním právu jsou také využity. Trestní právo kromě druh a družka využívá i termín osoba blízká (Francová & Závodská Dvořáková, 2014, s. 84).

Vznik a zánik nesezdaného soužití a manželství

Mezitím, co nesezdané soužití vzniká na základě dohody a dobrovolné vůle bez jakékoliv právní úpravy, manželství vzniká na základě zákona a je uzavřeno občanským či církevním sňatkem (Novotný, Ivičičová, Syrůčková, & Vondráčková, 2017, s. 13-14). Stejně tak, jak nesezdané soužití vzniká, tak i zaniká. Zaniká na základě dohody, ale také i jednostrannou vůlí druhá či družky. Pokud se jedná o nesezdaný pár s nezletilými dětmi způsob svěřením do péče se upravuje obdobně jako u manželství (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 142).

Jelikož manželství vzniklo na základě zákona, musí tak i zaniknout. Manželství zaniká buďto smrtí manžela, prohlášením manžela za mrtvého či rozvodem (Novotný, Ivičičová, Syrůčková, & Vondráčková, 2017, s. 24-25). Pokud se jedná o manželé s nezletilými dětmi je potřeba nejdříve vyřešit, kdo bude mít v péči svěřené dítě či děti. Manželé se mohou rozhodnout na základě dohody, pokud nejsou schopni se domluvit, vzniká spor o svěřením dítěte do péče, o kterém rozhoduje soud. Ať už jde o spor či dohodu, nakonec je potřeba schválení a rozhodnutí soudu (Choděra, 2002, s. 97-99). K rozvodu manželství také nemůže dojít, pokud je rozvod v rozporu: *„Se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let.“* (§755 obč. zák.) V občanském zákoníku má rozvod dvě formy, první formou je smluvený rozvod neboli rozvod po dohodě. Tento rozvod je na základě souhlasu obou manželů a splnění několika podmínek (manželství, která je uzavřené alespoň 1 rok, důkaz, že spolu manželé nežijí déle jak 6 měsíců, dohoda o poměrech k nezletilému dítěti a dohoda o majetkovém vypořádání). Druhou formou je rozvod sporný neboli základní úprava rozvodu, u kterého se zjišťují příčiny rozvodu (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 112-113). Tato forma je poněkud složitější, jelikož často nastává v případech, kdy si jeden z manželů rozvod nepřeje nebo se nejsou manželé schopni dohodnout. Partneri musejí dokazovat, že spolu nežijí, nemají společnou domácnost, nemají

se rádi, nejsou schopni vychovávat společně děti, vést společnou domácnost a také musí prokazovat neexistenci intimity. Prokazování těchto skutečností může být obtížné a pro partnery i nepříjemnými zážitky (Francová & Závodská Dvořáková, 2014, s. 3-4).

Rodičovství

Lze podotknout, že rodinné právo spíše preferuje rodinu založenou manželstvím (Gregorová & Králíčková, 1998, s. 210). Jak je stanoveno v zákoně: „*Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova...*“ (§655 obč. zák.) Přesto zákon nijak nediskriminuje ani nečiní rozdíly pro děti narozené mimo manželský svazek ani jejich rodiče (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 142). Zákonná úprava mezi dítětem a rodiči je založena na základě rodičovství a rodičovské odpovědnosti, nikoliv na základě existence manželského sňatku (Gregorová & Králíčková, 1998, 210).

Otcovství

Pokud se do nesezdaného soužití má narodit nebo narodí potomek, není tomu tak, že partner matky je automaticky otcem. Je potřeba, aby partneri před narozením či po narození navštívili matriku či soud a podali souhlasné prohlášení o otcovství očekávaného či narozeného potomka. Jestliže spolu partneri žijí a oba plní své povinnosti, není potřeba žádné další úpravy. Pokud spolu však nežijí je potřeba soudem upravit jisté skutečnosti, jako je péče o dítě a výše výživného. Tento soudní postup je podobný jako u manželství (Francová & Závodská Dvořáková, 2014, 90).

U manželství je určení otcovství jednoznačné, pokud se tedy nejedná o manželství na pokraji rozvodu, určování otcovství po rozvodu či vzniku nového manželství brzy po zániku předchozího. Právní stanovení otcovství je založena na třech tradičních domněnkách. První domněnka určuje za otce dítěte manžela matky. V tomto případě je určení otcovství v manželství jednoduché a bez problémů. Druhou domněnkou otcovství je založeno na prohlášení o otcovství. Tato domněnka je využívána právě v nesezdaných soužitích. Ve třetí domněnce otcovství určuje otce soud (Sovová & Císařová, 2015, s. 44-46). Pod první domněnku – otec je manžel. Zákoně spadá i tzv. ochranná doba (300 dní) po zániku manželství. Což znamená, že pokud se dítě narodí do 300 dní od zániku manželství je otcem již bývalý manžel. Pokud se žena provdá do 300 dní od zániku předchozího manželství, je za otce považován manžel nynější. Jestliže nynější manžel úspěšně popře otcovství, první domněnka otcovství opět poukazuje na předchozího původního manžela na základě ochranné doby. Jestliže nelze uplatnit první či druhou domněnku, lze aby třetí domněnku

otcovství využila matka, dítě anebo muž, který se považuje za otce. Kdokoliv ze zmíněných může navrhnout, aby otcovství bylo určeno soudem (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 161-173).

Příjmení

Dítě, které se narodilo do manželství má společné příjmení jako jeho rodiče, které si zvolili za společné příjmení pro sebe i své budoucí potomky. Jestliže mají rodiče odlišná příjmení, použijí pro dítě takové příjmení, na kterém se domluvili pro své budoucí potomky při sňatku (Novotný, Ivičičová, Syrůčková, & Vondráčková, 2017, s. 147). U dětí narozených v nesezdaném soužití je potřeba, aby se rodiče domluvili na příjmení a zapsali jej na matrice do knihy dle jejich domluvy při určení otcovství. Pokud by se rodiče nedohodli na příjmení pro dítě, příjmení určí soud. Dítě narozené v manželství i mimo manželství nemůže mít zdvojené příjmení dle původních příjmení obou rodičů (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 210).

Osvojení, pěstounství a poručnictví

Pár nesezdaného soužití nemůže společně osvojit dítě. Společné osvojení je výhradně umožněno pouze manželům. Je však možné, ačkoliv výjimečné, aby byl osvojitelem pouze jednotlivec. Jedná se o individuální osvojení dítěte. V tomto případě o něj může zažádat jak jeden z manželů, tak jeden partner z nesezdaného soužití.

Podobně je to i u pěstounství. Zákon nezakazuje, aby druh či družka měli svěřené dítě do individuální pěstounské péče, ale opět jako u osvojení, není možné, aby pěstounská péče byla společná. To platí pouze pro manželé.

Jediná možnost, kdy mohou mít druh a družka společnou péči je v případě poručnictví. I když v zákoně nalezneme „zpravidla manželé“, tak zákon umožňuje společné poručnictví druhu a družky (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 143).

Majetek a společné jmění manželské

Pod společné jmění manželské patří to, co nabyl jeden z manželů nebo to, co nabyli oba za trvání manželství (Francová & Závodská Dvořáková, 2014, s. 43). Výjimkou jsou věci k osobní potřebě, nabyty darem a další (Novotný, Ivičičová, Syrůčková, & Vondráčková, 2017, s. 58). Do společného jmění se zahrnují i dluhy s pár výjimkami. Pokud chtějí manželé společnému jmění předejít mohou využít smluvený režim díky kterému mohou mít oddělená jmění (Francová & Závodská Dvořáková, 2014, s. 46-47). Společné jmění manželské zaniká

při rozvodu. Je tak potřeba, aby se manželé spolu vypořádali. Pokud se bývalí manželé nevypořádají dohodou do tří let může jeden z nich podat žalobu. Při vypořádávání společného jmění manželského vznikají častokrát u bývalých manželů spory o majetek (Francová & Závodská Dvořáková, 2014, s. 56-57).

Na rozdíl od manželů u druha a družky nevznikají při vzniku vztahu žádné společné majetkové jmění. I když spolu druh a družka společně žijí v jedné domácnosti, stále každý z nich nabývá majetek pouze do svého individuálního vlastnictví. O majetek se tedy nedělí a každý s ním nakládá podle svého uvážení. Pokud by druh a družka něco pořídili či získali společně anebo se chtěli o daný majetek podílet mohou si sjednat podílové spoluvlastnictví. To však není ani zdaleka rovno společnému jmění a nezaniká při rozchodu druha a družky, ale musí jej zrušit a vypořádat sami (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 142).

Zastupování a informace

Manželé mají právo se v běžných situacích zastupovat navzájem. Pro druha a družku toto pravidlo neplatí a potřebují plnou moc (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 96).

Právo na informace o zdravotním stavu mají osoby v rodinném poměru či obdobném, jako jsou osoby blízké. Z pohledu manželství není tato situace nijak komplikovaná, jelikož manžel patří pod osoby v rodinném poměru. Komplikace mohou nastat u párů v nesezdaném soužití. Nejlepší variantou je předem sepsat čestné prohlášení, kde se páry v nesezdaném soužití prohlašují za osoby blízké. Jestliže tak pár neučiní může být získání informací problematické. V případě, že je druh či družka ve stavu, kdy může udělit souhlas k poskytnutím informací je situace víceméně bez problémů. Může však nastat, že osoba není schopna souhlas udělit. V tomto případě může být dokazování, že je druh či družka druhému osobou blízkou velmi komplikované (Kukrálová, 2022).

Vyživovací povinnost

Manželé mají vůči sobě vzájemně vyživovací povinnost. Oba mají nárok na stejnou životní úroveň (Sovová & Císařová, 2015, s. 68). Tato povinnost však platí i po rozvodu, ale maximálně po dobu 3 let. Vyživovací povinnost vzniká, jestliže se jeden z manželů nemůže sám živit a tento problém vznikl na základě či v souvislosti s rozpadem manželství (Novotný, Ivičičová, Syrůčková, & Vondráčková, 2017, s. 82).

Druh a družka oproti manželství vzájemnou povinnost nemají. Není nijak upravena zákonem. Lze uvést pouze možnost na přiměřené výživné pro neprovdanou matku s dítětem

vůči otci dítěte. Nárok na toto výživné trvá po dobu 2 let od narození dítěte a má uhradit náklady, které jsou spojeny s těhotenstvím matky a porodem (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 141).

Dědictví

Každý má nárok na sepsání závěti či dědickou smlouvu. V mnohých případech k tomuto, ale nedochází a dědictví se tak řídí podle zákona a jeho dědickými třídami (Choděra. 2002, s. 73). V případě manželství je to poměrně jasné. V první třídě ze zákona dědí manžel a děti zůstavitele stejným dílem. Pokud manželé děti nemají, přesouvá se do druhé třídy dědiců, případně do další třídy a další (§1635 obč. zák.). Pro druha a družku to ze zákona tak jednoduché není. Jelikož druha či družku lze zařadit do druhé skupiny pod pojem spolužijící osoby – „*Ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.*“ (§1636 obč. zák.) Druh či družka tak po sobě mohou dědit ve druhé či třetí dědické třídě (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 167). Pokud by tedy zůstavitel měl děti, dědictvím připadá výhradně jim v první třídě dědiců a druh či družka vlastně dědit nebudou. Když by zůstavitel děti neměl a dědictví by se tak posunulo do druhé třídy. Ve druhé třídě dědiců dědí zůstavitelovi rodiče, sourozenci a spolužijící osoba stejným dílem. V tomto případě je to podobné jako u manželů, kteří by děti neměli. Avšak ve druhé dědické třídě manžel dědí nejméně polovinu pozůstalosti. Druh či družka zůstavitele jsou v tomto případě o něco více znevýhodněni (§1636 obč. zák.). Jestliže by se druh či družka chtěli vyvarovat tomu, aby společně se spolužijící osobou dědili i zůstavitelovi rodiče či sourozenci, mohou sepsat závěť. V případě, že zůstavitel nemá potomky, lze, aby druh či družka zdědili celou pozůstalost. Nastává-li skutečnost, že zůstavitel potomky má, objevuje se zákonné vymezení neopominutelných dědiců, kterými jsou děti zůstavitele (Choděra, 2002, s. 73). Jestliže je neopominutelný dědic nezletilý náleží mu alespoň tolik, kolik je tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Pokud je zletilý náleží mu alespoň čtvrtina (§1643 obč. zák.).

Daňové zvýhodnění, Vdovecký či vdovský důchod a osamělost

Za určitých podmínek mají nárok manželé oproti párům v nesezdaném soužití využít jeden typ daňového zvýhodnění. Konkrétně se jedná o slevu na dani pro poplatníky daně z příjmu fyzických osob. Tato sleva se nazývá sleva na manžela/manželku. Jeden z manželů ji může čerpat jednou za rok v hodnotě 24.840 Kč, a to, pokud druhý z manželů nemá vlastní příjem,

který by překročil částku 68.000 Kč za jedno zdaňovací období. Tuto daňovou slevu mohou využít i partneři v registrovaném partnerství (§35ba zákon č. 586/1992 Sb.).

Druh a družka nemají nárok ani na vdovecký či vdovský důchod. Hlavní podmínkou nároku na tento důchod je existence manželství (Česká správa sociálního zabezpečení, 2023).

Neexistuje žádná sociální dávka, která je určena pro nesezdané soužití s nezletilým dítětem nebo by jej zvýhodňovala od úplné rodiny. Jsou případy, kdy lidé z nesezdaného páru předstírají osamělost pro určitá zvýhodnění. Tento způsob je však nelegální (Francová & Závodská Dvořáková, 2014, s. 83).

Sociální zabezpečení, nemocenské pojištění, trestní právo a důchodové pojištění

Veřejné právo, konkrétně v sociálním zabezpečení (zákon o státní sociální podpoře, zákon o životním a existenčním a další) (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 143) a nemocenské pojištění užívají označení druh a družka. Jejich práva a povinnosti se výrazně neliší od těch manželských, spíše jej staví naroveň manželství (Radvanová & Hanuš, 2018, s. 415). Stejně tak je tomu v trestním právu. Pouze zákon o důchodovém pojištění nijak nepracuje a nedefinuje označení druh a družka (Hrušáková & Králíčková, 2017, s. 143).

Shrnutí

Tabulka č.1 - Rozdíly mezi manželstvím a nesezdaným soužitím

	Manželství	Nesezdané soužití
Vznik a zánik vztahu	Na základě právní úpravy	Na základě domluvy
Rodičovství	Rodičovská odpovědnost	Rodičovská odpovědnost
Otcovství	Otcem je manžel (tři domněnky otcovství)	Prohlášení o otcovství
Příjmení	Společné příjmení nebo příjmení na kterém se manželé domluvili	Partneři se domluví na příjmení a následně jej zapíší na matrice
Osvojení	Ano	Neumožněno páru, ale umožněno jednotlivci
Pěstounství	Ano	Neumožněno páru, ale umožněno jednotlivci
Poručnictví	Ano	Ano
Majetek a společné jmění manželské	SJM, ale možnost tzv. předmanželské smlouvy	Absence SJM, ale možnost podíl. spoluvlastnictví
Zastupování a informace	Manželé se mohou navzájem zastupovat	Potřeba plné moci či čestné prohlášení

Vyživovací povinnost	Ano	Ne
Dědictví	První nebo druhá dědická třída, u druhé třídy manžel dědí alespoň polovinu pozůstalosti	Druhá či třetí dědická třída, jestliže má pozůstalý děti druhý partner již nedědí (výjimka závěť)
Daňové zvýhodnění, vdovecký/vdovský důchod	Ano	Ne

(zdroj: vlastní)

5. Metodologie a sběr dat

Vlastní výzkum jsem zrealizovala kvantitativní metodou pomocí elektronického dotazníku, který byl vytvořen přes online dotazníkový nástroj. Dotazník byl tvořen celkem 19 uzavřenými otázkami. U 5 otázek mohl respondent vybrat jednu nebo více možností. Na zbylé otázky bylo možné odpovědět pouze jednou. Před spuštěním konečného dotazníkového šetření jsem připravila zkušební dotazníkové šetření, kdy jsem zkušební verzi rozeslala 10 respondentům, kteří mi poskytli zpětnou vazbu ohledně dotazníku a případným nesrovnalostem. Na základě této zpětné vazby jsem dotazník mírně upravila a nějaké otázky vyřadila. Dotazník obsahuje otázky socio-ekonomického charakteru, otázky ohledně důvodu výběru nesezdaného soužití, výhod a nevýhod nesezdaného soužití oproti manželství. Přesné znění dotazníku je uvedeno v seznamu příloh příloha č. 1. Pro výběr respondentů jsem zvolila metodu sněhové koule. Elektronický dotazník jsem rozeslala přes email a soukromé zprávy na sociální sítích potenciálním respondentům v mém okolí, kteří jej vyplnili a poté dotazník rozeslali dál dalším párům v nesezdaném soužití. Nechtěla jsem umístit dotazník volně na sociální sítě z důvodu možnosti nereprezentativních odpovědí či nesplnění podmínek pro vyplnění dotazníků. Dotazník je postaven na dobrovolnosti a je zcela anonymní. Jediné identifikační údaje, které respondenti vyplnili bylo pouze pohlaví, věk či dosažené vzdělání. Dotazníkové šetření probíhalo od 1. března 2023 do 15. března 2023, tedy 15 dní. Poté se dotazník uzavřel. Výzkum čítal celkem 162 respondentů. Pro sběr odpovědí jsem zvolila dotazníkový nástroj Survio přes který jsem také data analyzovala. Pomocí filtrů a kontingenčních tabulek, které dotazníkový nástroj nabízí jsem mohla jednoduše pracovat se zjištěnými daty. Má data obsahují několik druhů proměnných (například pohlaví je nominální proměnnou, věk poměrovou a dosažené vzdělání ordinální). Následně jsem vytvořila a zpracovala grafy a tabulky potřebné k vyhodnocení hypotéz a které obsahují konkrétní zjištěná data.

5.1 Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou pro můj výzkum jedinci z nesezdaných soužití z Plzeňského kraje a z hlavního města Prahy. Věkové rozmezí respondentů jsem vymezila od 18 do 60 let. Přičemž jsem vytvořila 3 věkové skupiny, 18–28 let, 29-49 let a 50 let a výše. Předpokládala jsem, že většina nezletilých do 18 let nemá možnost žít a hospodařit v nesezdaném soužití.

Horní věková hranice je stanovena na 60 let. Jak jsem již zmiňovala, česká společnost se do druhého demografického přechodu dostala až po roce 1989, dalo by tak říci, že páry generace nad 60 let žijí především v manželství, jelikož se jich v tomto případě proměna společnosti tolik nedotkla. Další podmínkou pro mou cílovou skupinu byla podmínka alespoň jednoho roku společnéhožití a hospodaření v jedné domácnosti.

5.2 Hypotézy

Hypotéza č.1 – Častěji ženy, než muži chtějí vstoupit do manželství.

Hypotéza č.2 – Čím vyšší vzdělání, tím spíše lidé chtějí vstoupit do manželství.

Hypotéza č.3 – Lidé ve věkové skupině 18-28 let chtějí spíše vstoupit do manželství než lidé vyšších věkových skupin.

Hypotéza č.4 – Děti mimo manželství mají především osoby se středním vzděláním ukončeným maturitní zkouškou.

Hypotéza č.5 – Lidé, kteří již absolvovali manželství již nechtějí vstoupit do manželství.

Hypotéza č.6

6A – Lidé ve skupině 18-28 let volí nesezdané soužití jako zkoušku společnéhožití před uzavřením manželství.

6B – Lidé ve skupině 29-49 let a 50 a výše let volí nesezdané soužití jako ideální formu partnerského vztahu.

Hypotéza č.7 – Ve věkové skupině 18-28 let je méně matek oproti starším věkovým skupinám.

Hypotéza č.8 – Lidé si myslí, že je nesezdané soužití oproti manželství znevýhodněno.

Hypotéza č.9 – Lidé si myslí, že nejčastější důvod pro setrvání v nesezdaném soužití je méně závazků oproti manželství.

Hypotéza č.10 – Lidé vnímají jako největší nevýhodu nesezdaného soužití absenci daňového zvýhodnění.

Hypotéza č.11 – Lidé vnímají jako největší výhodu nesezdaného soužití ukončení vztahu, které probíhá na základě domluvy partnerů nikterak právní úpravou.

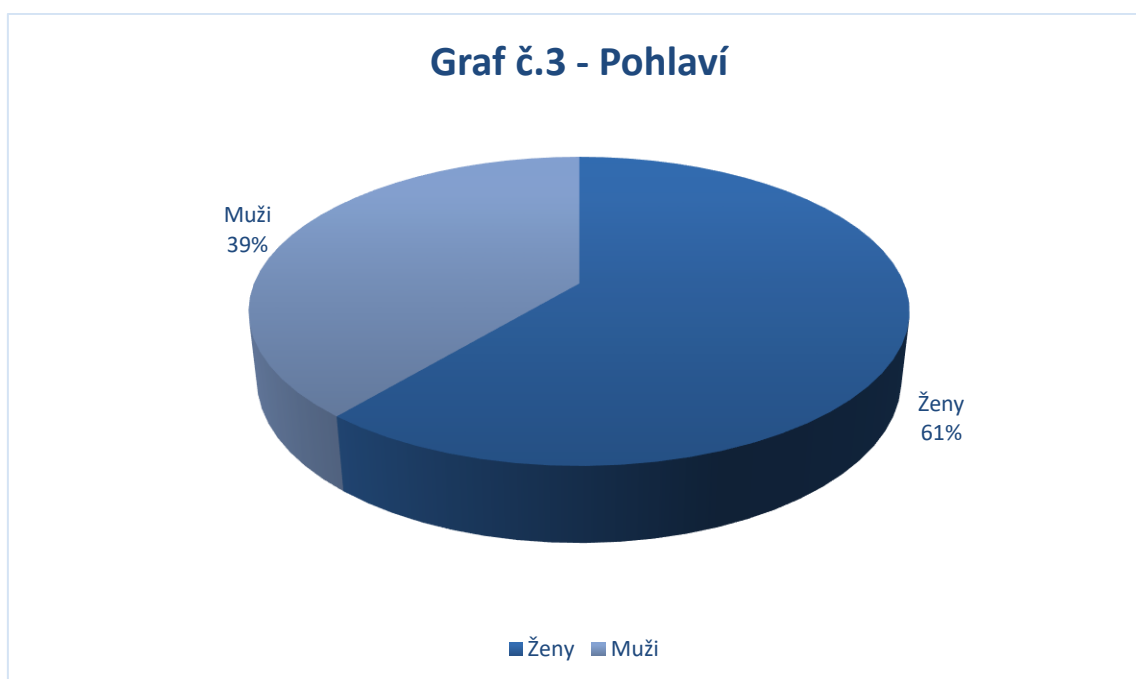
6. Výsledky vlastního výzkumu

6.1 Charakteristika respondentů

První otázky dotazníku tvořily obecné otázky a otázky socio-ekonomického charakteru. Díky těmto otázkám jsem získala informace o respondentech, kteří se rozhodli dotazníkového šetření účastnit.

Pohlaví

Výzkumného šetření se celkem zúčastnilo 162 respondentů z toho 61 % žen tudíž 99 respondentek a 39 % mužů tudíž 63 respondentů. Výzkumný vzorek není zcela genderově vyvážený. Ženy byly ochotnější vyplnit dotazník více než muži.

(zdroj: vlastní)

Věk

V dotazníku jsem vytvořila tři věkové skupiny, přičemž nejmladší věková skupina 18-29 let čítá největší procento respondentů. Věková skupina 50 let a výše tvoří pouze 7 %. Získat větší počet respondentů této skupiny bylo náročné.

(zdroj: vlastní)

Vzdělání

V dotazníkovém šetření bylo dosažené vzdělání rozděleno do 5 kategorií. Nejčetnější skupina, která tvoří přes 50 % je tvořena respondenty, kteří jako nejvyššího dosaženého vzdělání dosáhli středního vzdělání s maturitní zkouškou. Nejméně odpovědí bylo získáno od osob se základním vzděláním a vyšším odborným vzděláním. Můj vzorek dle vzdělání procentuálně neodpovídá vzdělání ve společnosti, ale pořadím ano. Dle sčítání 2021 v České republice žije nejvíce osob se středním vzděláním zakončeným maturitní zkouškou (+ vyšší odborné), poté střední vzdělání s výučním listem, následuje vysokoškolské, a nakonec základní vzdělání. Toto pořadí odpovídá i mému grafu. Vzorek je tedy částečně reprezentativní (Sčítání, 2021).

Graf č.5 - Nejvyšší dosažené vzdělání

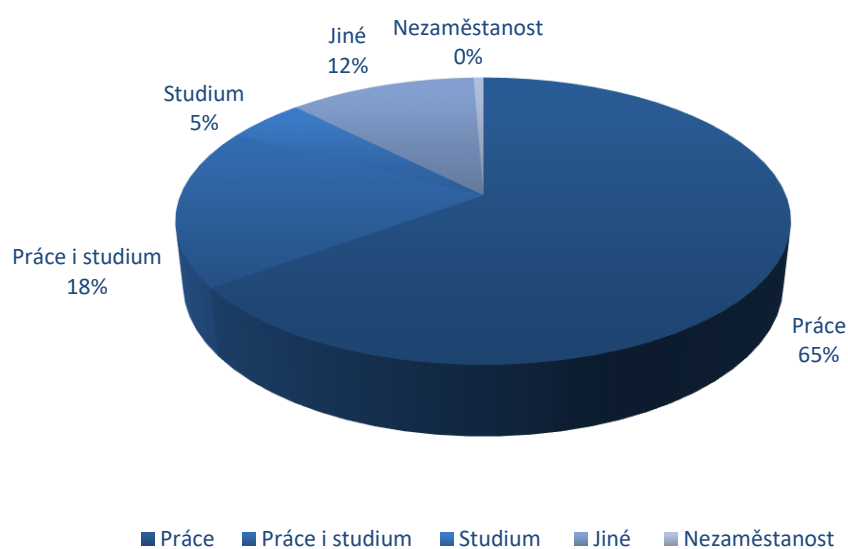

(zdroj: vlastní)

Ekonomická aktivita

Velká většina respondentů (65 %) jsou ekonomicky aktivní jako zaměstnanci či OSVČ. 18 %, tudíž 29 respondentů tvoří ti, kteří zároveň studují i pracují. Z 86,2 % tuto skupinu tvoří věková skupina 18-28 let. Skupina jiné čítá 12 % přičemž pod tuto skupinu spadají respondenti, kteří jsou na rodičovské či mateřské dovolené anebo v invalidním důchodu. Na dotazník odpověděl pouze jeden nezaměstnaný respondent, který je z Plzeňského kraje.

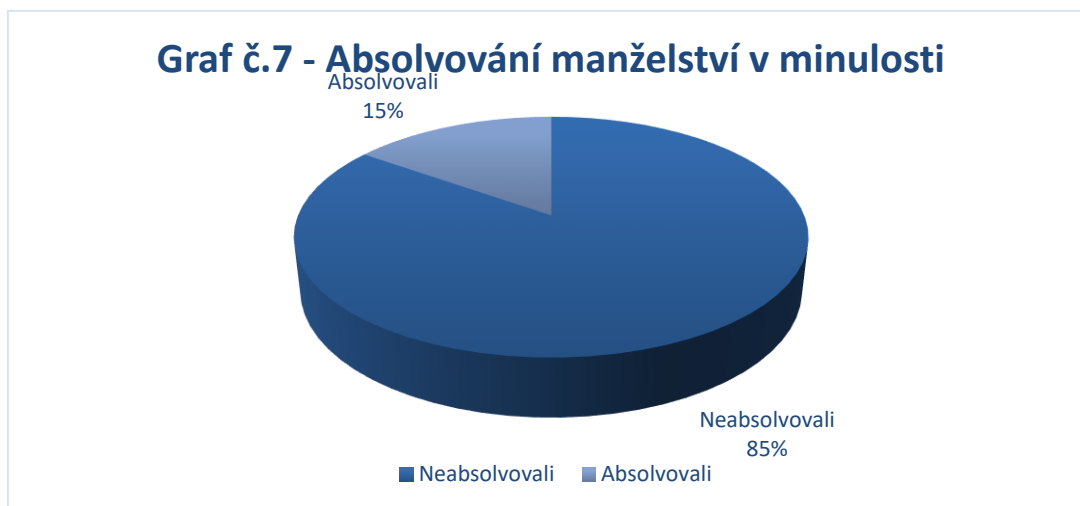
Graf č.6 - Ekonomická aktivita

(zdroj: vlastní)

Absolvování manželství

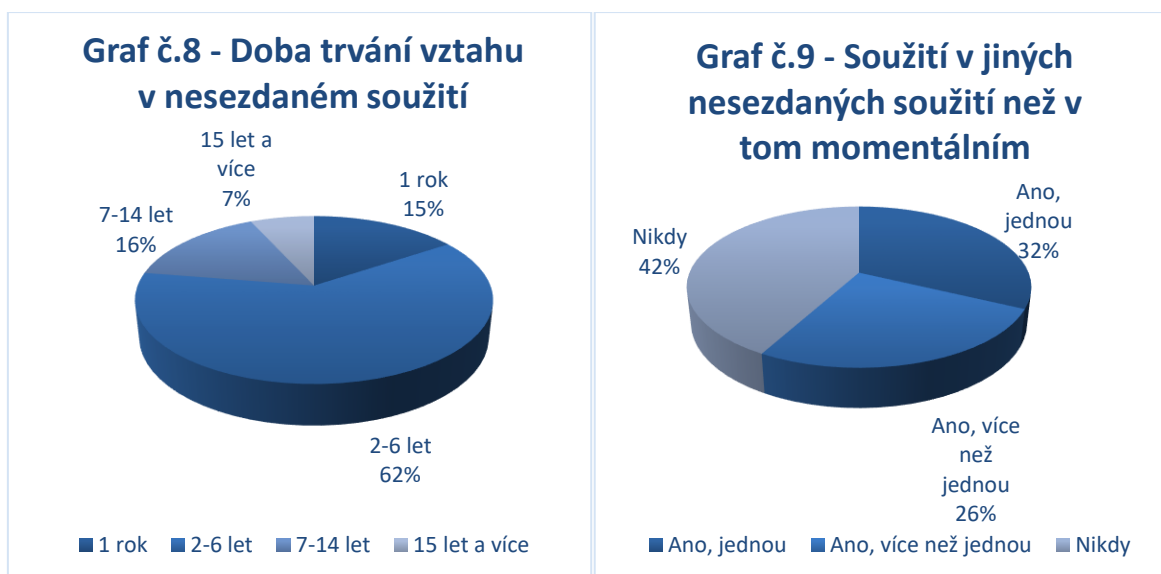
Výzkumného šetření se zúčastnili především respondenti, kteří do manželství nikdy nevstoupili. Tato skutečnost může být způsobena největším zastoupením věkové skupiny 18-29 let, u které je více pravděpodobné, že většina z nich do manželství zatím nevstoupila.

(zdroj: vlastní)

Vztah v nesezdaném soužití

Podmínkou pro vyplnění dotazníku jsem určila minimální dobu soužití 1 rok. Do této skupiny patří 15 % respondentů. Největší skupinu však tvoří respondenti, kteří jsou v nesezdaném soužití 2-6 let. Téměř polovina respondentů nikdy před nynějším vztahem v jiném nesezdaném soužití nežila. Ze 70 % se jedná o respondenty ve věku 18-28 let.

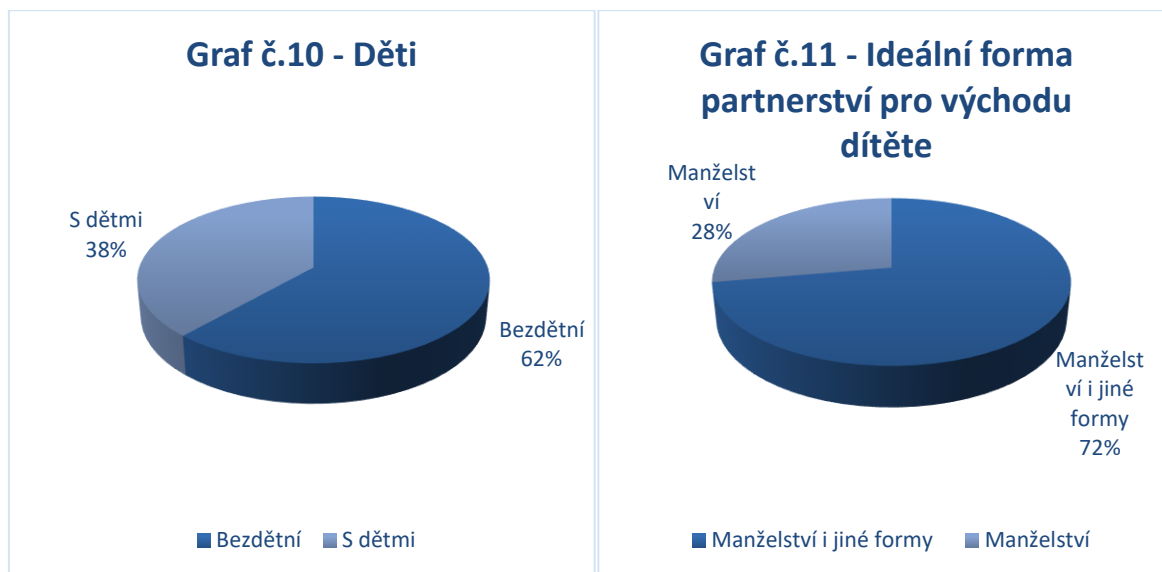

(zdroj: vlastní)

Děti a výchova

Výzkumu se zúčastnilo větší procento bezdětných. Přičemž výrazně více bezdětných odpovídalo ve věkové skupině 18-28 let. Všech 12 respondentů nad 50 let děti má.

Další otázka směřovala na ideální formu partnerského vztahu pro výchovu dítě, kde většina respondentů zvolila možnost, že je v pořádku vychovávat dítě i v jiném partnerském vztahu než pouze v manželství.

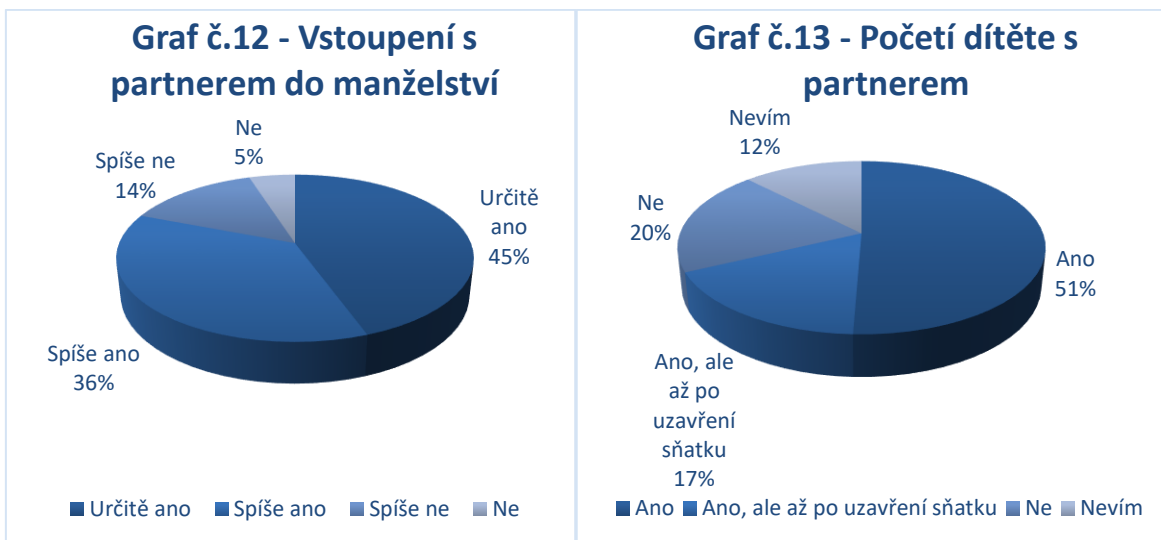

(zdroj: vlastní)

Manželství a početí dítěte

Dalšími otázkami v dotazníku byly, zda respondenti plánují se svými momentálními polovičkami vstoupit do manželství a zda spolu v budoucnosti plánují i potomka. Drtivá většina respondentů, celkem 81 %, odpovědělo, že mají v plánu se svým partnerem vstoupit do manželství. Z celkových odpovědí věkové skupiny 18-28 let chce vstoupit do manželství 87,4 % a u vyšší věkové skupiny 29-49 let je tomu tak z 76,4 %.

Lehce přes 50 % respondentů má v plánu založit rodinu se svým partnerem. Přes 80 % osob z věkové skupiny 18-28 let má v plánu se svou polovičkou potomka, z tohoto procentuálního údaje však 25,6 % chce počít dítě až po uzavření manželského sňatku. Poměrně velký zájem o potomka má i věková skupina 29-49 let, kde tento zájem činí 58,2 %. Zároveň 32,1 % z této skupiny uvedlo, že děti už mají, a tak další potomky již neplánují. Není překvapením, že u věkové skupiny nad 50 let většina osob již nemá v plánu dalšího potomka.

(zdroj: vlastní)

Pozdější vstup do manželství a děti mimo manželství

Tabulka č.2 – Manželství dle věkových skupin

	Absolvovali manželství (rozvedení)	Neabsolvovali manželství (svobodní)
18-28 let	0 %	100 %
29-49 let	23,6 %	76,4 %
50 let a více	91,7 %	8,3 %

(zdroj: vlastní)

Tabulka č.3 – Rodičovství v manželství a mimo něj

	Absolvovali manželství (rozvedení)	Neabsolvovali manželství (svobodní)
Rodiče	34,8 %	65,2 %
Bezdětní	0 %	100 %

(zdroj: vlastní)

Tabulka č.4 – Rodičovství dle věkových skupin

	Rodiče	Bezdětní
18-28 let	19,1 %	80,9 %
29-49 let	67,9 %	32,1 %
50 let a výše	100 %	0 %

(zdroj: vlastní)

Výsledky z dat ukazují na to, že lidé opravdu vstupují do manželství později, než bylo dříve zvykem. Ve věkové skupině 29-49 let nikdy do manželství nevstoupilo 76,4 %. Z nejstarší věkové skupiny vstoupili do manželství téměř všichni. Co se týče dětí narozených mimo manželství. Celých 65,2 % respondentů nikdy nevstoupilo do manželství, porodili a

vychovávají děti mimo manželství. Z dat tabulky č.4 je zjevné, že roste i průměrný věk prvorodiček, jelikož pouze necelých 20 % z věkové skupiny 18-28 let je již rodiči. Dříve bylo naprosto běžné v tomto věku již dítě mít. 32,1 % osob z věkové skupiny 29-49 let uvedlo, že rodiči také zatím nejsou. Zároveň lze z dat poznat, že roste i mimomanželská plodnost. Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 66 respondentů s dětmi. 43 z nich, tedy 65,2 % nikdy předtím manželství neabsolvovalo. Respondenti se středním vzděláním s maturitou tvoří vyšší procento rodičů, kteří mají děti mimo manželství oproti respondentům s nižším vzděláním. Zároveň je nutné zmínit, že respondenti s vysokoškolským vzděláním tvoří nejmenší skupinu s mimomanželskou plodností.

6.2 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č.1

Častěji ženy, než muži chtějí vstoupit do manželství.

Tabulka č.5 - Plán mužů a žen vstoupit do manželství

	Muži	Muži v %	Ženy	Ženy v %
Určitě ano	25	39,7 %	47	47,5 %
Spíše ano	26	41,3 %	33	33,3 %
Spíše ne	10	15,9 %	13	13,1 %
Ne	2	3,1 %	6	6,1 %
Celkem	63		99	

(zdroj: vlastní)

Dílčí závěr

Hypotéza nebyla potvrzena ani vyvrácena. Jak je uvedeno v tabulce, rozdíly mezi odpověďmi mužů a žen jsou minimální. Vstoupit do manželství má v plánu 81 % mužů a 80,8 % žen. Rozdíl 0,2 % nečítá ani jeden hlas. Výsledky vyšly oproti očekávání jinak. Předpokládala jsem, že ženy budou chtít vstoupit do manželství více než muži.

Hypotéza č.2

Čím vyšší vzdělání, tím spíše lidé chtějí vstoupit do manželství.

Tabulka č.6 – Plán vstoupit do manželství dle pěti skupin vzdělání

	Základní vzdělání v %	S výučním listem v %	S maturitní zkouškou v %	Vyšší odborné v %	Vysokoškolské v %
Určitě ano	71,4 %	30 %	47 %	40 %	45,9 %
Spíše ano	28,6 %	36,7 %	37,3 %	40 %	35,1 %
Spíše ne	0 %	23,3 %	12 %	20 %	13,5 %
Ne	0 %	10 %	3,6 %	0 %	5,4 %
Celkem responzí	7	30	83	5	37

(zdroj: vlastní)

Z důvodu příliš malé účasti osob se základním vzděláním a osob s vyšším odborným vzděláním jsem se pro lepší zpracování dat a zjištění relevantnějších výsledků rozhodla těchto 5 skupin dle vzdělání sloučit do 3 skupin na *Nižší vzdělání* (základní vzdělání + střední vzdělání s výučním listem), *Průměrné vzdělání* (Střední vzdělání s maturitní zkouškou) a *Vyšší vzdělání* (vyšší odborné vzdělání + vysokoškolské vzdělání).

Tabulka č.7 – Plán vstoupit do manželství dle třech skupin vzdělání

	Nižší vzdělání v %	Průměrné vzdělání v %	Vyšší vzdělání v %
Určitě ano	37,8 %	47 %	45,2 %
Spíše ano	35,1 %	37,3 %	35,7 %
Spíše ne	18,9 %	12 %	14,3 %
Ne	8,1 %	3,6 %	4,8 %
Celkem responzí	37	83	42

(zdroj: vlastní)

Dílčí závěr

Hypotéza byla vyvrácena. Předpoklad, že osoby s vyšším vzděláním chtějí vstoupit do manželství více než osoby s průměrným a nižším vzděláním je mylná. Osoby vyššího vzdělání chtějí vstoupit do manželství z 80,9 %, osoby průměrného vzdělání z 84,3 % a osoby s nižším vzděláním z 72,9 %. Faktem je, že osoby s nejnižším vzděláním (základní vzdělání + střední vzdělání s výučním listem) opravdu chtějí vstoupit do manželství nejméně. O 4,4 % však chtějí vstoupit do manželství více osoby se středním vzděláním s maturitní zkouškou než osoby, které dosáhly vyššího vzdělání než maturitního vysvědčení.

Hypotéza č.3

Lidé ve věkové skupině 18-28 let chtějí spíše vstoupit do manželství se svým partnerem než lidé vyšších věkových skupin.

Tabulka č.8 – Plán vstoupit do manželství s partnerem dle věku

	18-28 let v %	29-49 let v %	50 a více let v %
Určitě ano	50,5 %	40 %	16,7 %
Spíše ano	36,8 %	36,4 %	33,3 %
Spíše ne	10,5 %	18,2 %	25 %
Ne	2,2 %	5,5 %	25 %
Celkem responzí	95	55	12

(zdroj: vlastní)

Dílčí závěr

Hypotéza byla potvrzena. Jak je z tabulky zřejmé, čím vyšší věk, tím více klesá zájem vstoupit do manželství. Procentuální rozdíl není příliš výrazný. Přesto mezi věkovou skupinou 18-28 let a 29-49 let vznikl rozdíl 11 %.

Hypotéza č.4

Děti mimo manželství mají především osoby se středním v zděláním ukončeným maturitní zkouškou.

Tabulka č.9 – Děti mimo manželství na základě dosaženého vzdělání

	Děti mimo manželství v %	Děti mimo manželství vzhledem k počtu responzí v %
Základní vzdělání	2,3 %	20 %
Střední vzdělání s výučním listem	18,6 %	26,7 %
Střední vzdělání s maturitní zkouškou	65,1 %	33,7 %
Vyšší odborné vzdělání	2,3 %	20 %
Vysokoškolské vzdělání	11,6 %	13,5 %
Celkem responzí	43	162

(zdroj: vlastní)

Dílčí závěr

Hypotéza byla potvrzena. Data jasně ukazují, že lidé se středním vzděláním s maturitní zkouškou mají spíše děti mimo manželství než ostatní skupiny. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 66 respondentů s dětmi. Z toho se 43 osobám děti narodily mimo

manželství, a i je tak vychovávají. V plánu počít potomky má celkem 110 respondentů a pouze 25,5 % z nich chce předtím uzavřít sňatek.

Hypotéza č.5

Lidé, kteří již absolvovali manželství již nechtějí vstoupit do manželství.

Tabulka č.10 – Plán rozvedených vstoupit znovu do manželství

	Rozvedení	Rozvedení v %
Určitě ano	3	12,5 %
Spíše ano	9	37,5 %
Spíše ne	8	33,3 %
Ne	4	16,7 %
Celkem	24	

(zdroj: vlastní)

Dílčí závěr

Hypotéza nebyla potvrzena ani vyvrácena. Výzkumného šetření se zúčastnilo 24 respondentů, kteří již absolvovali manželství. Odpovědi těchto respondentů se rozdělily přímo napůl. 50 % odpovědělo, že již nechtějí vstoupit do manželství, tyto respondenti jsou v porozvodovém soužití dle Rabušice (Rabušic, 2001:197). Naopak druhých 50 % rozvedených respondentů by se svým nynějším partnerem do manželství vstoupilo. Dalo by se také předpokládat, že tyto respondenti setrvávají v soužití rozvedených dle Možného (Možný, 1987:119).

Hypotéza č.6

6A) Lidé ve skupině 18-28 let volí nesezdané soužití jako zkoušku společného žití před uzavřením manželství.

6B) Lidé ve skupině 29-49 let a 50 a výše let volí nesezdané soužití jako ideální formu partnerského vztahu.

Tabulka č.11 – Důvody setrvání v nesezdaném soužití dle věkových skupin

	18-28 let v %	29-49 let v %	50 let a více v %
Nesezdané soužití je vhodná forma partnerství	31,6 %	38,3 %	41,7 %
Nesezdané soužití je zkouška společného žití před manželstvím	47,4 %	25,5 %	16,7 %
Potřeba osobní svobody a nezávislosti	4,1 %	5,5 %	8,3 %
Finanční důvody	13,7 %	7,3 %	0 %
Jeden z partnerů nechce vstoupit do manželství	2,1 %	5,5 %	0 %
Jeden z partnerů již absolvoval manželství	0 %	10,9 %	33,3 %
Nedůvěra či zbytečnost manželství	1,1 %	7,3 %	0 %
Celkem responzí	95	55	12

(zdroj: vlastní)

Dílčí závěr

Hypotézy 6A a 6B byly potvrzeny. Téměř polovina věkové skupiny 18-28 let vnímá a využívá nesezdané soužití jako zkoušku společného žití s partnerem před tím, než vstoupí do manželství. Poměrně vysoké procento je i u odpovědi, kdy respondenti volí nesezdané soužití jako vhodnou formu partnerství. Tento důvod uvedlo 31,6 % osob z nejmladší věkové skupiny. Nesezdané soužití jako ideální formu partnerství volí především starší věkové skupiny. Z 38,3 % jej volí věková skupina 29–49 let a z 41,7 % 50 let a výše. Celkem 61 respondentů zvolilo možnost „nesezdané soužití je pro mě zkouška společného žití“ a 56 respondentů zvolilo možnost „nesezdané soužití je pro mě vhodná forma partnerského života“. Rozdíl činí pouze 5 hlasů, tedy 3 %.

Hypotéza č.7

Ve věkové skupině 18-28 let je méně matek oproti starším věkovým skupinám.

Tabulka č. 12 – Matky dle věkových skupin

	Matky v %	Matky v % vzhledem k počtu responzí
18-28 let	28,9 %	17,2 %
29-49 let	60,5 %	74,2 %
50 let a více	10,5 %	100 %
Celkem responzí	38	99

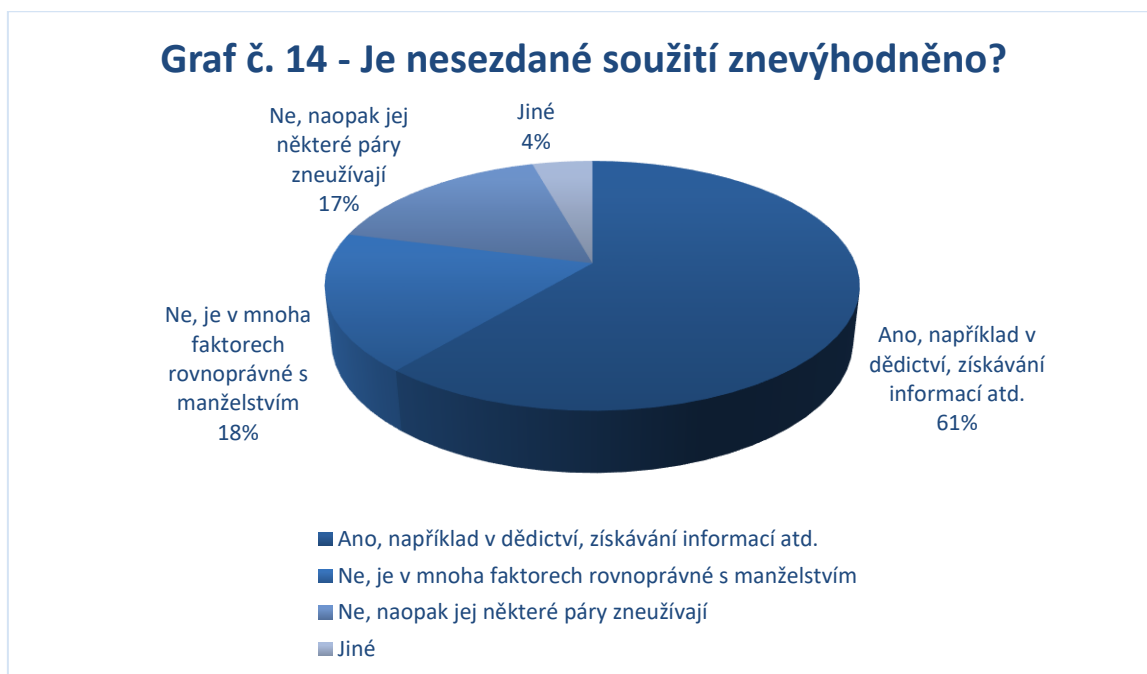
(zdroj: vlastní)

Dílčí závěr

Hypotéza byla potvrzena. Průměrný věk matek opravdu roste. Před druhým demografickým přechodem bylo běžné, aby mělo více žen děti ve věku 18-28 let. V mém výzkumném vzorku pouze 17,2 % žen v této věkové skupině již má děti. Ve věku 29-49 let je matkami 74,2 % žen a nad 50 let jsou matkami všechny ženy.

Hypotéza č.8

Lidé si myslí, že je nesezdané soužití oproti manželství znevýhodněno.

(zdroj: vlastní)

Dílčí závěr

Hypotéza byla potvrzena. Celkem 61 % respondentů odpovědělo, že vnímají nesezdané soužití jako znevýhodněné oproti manželství. Naopak 17 % si myslí, že páry v nesezdaném soužití toto soužití využívají ve prospěch nějakých dávek. Pravdou je, že neexistuje dávka, která by nesezdané soužití zvýhodňovala. Je ovšem nelegální možnost předstírání osamělosti. Zároveň je pravdou, že nesezdané soužití je státem znevýhodněno. Jelikož jej neupravuje žádná právní úprava či zákony, není možné, aby lidé v tomto soužití měli nárok na stejná práva a povinnosti jako manželé, například práve na dědictví v první dědické třídě, vdovecký či vdovský důchod či společné osvojení dítěte (viz. kapitola 4).

Hypotéza č.9

Lidé si myslí, že obecně nejčastější důvod pro setrvání v nesezdaném soužití je méně závazků oproti manželství.

Tabulka č.13 – Důvod pro setrvání v nesezdaném soužití

Odpověď	Počet respondí	Response v %
Zkouška společného žití před uzavřením manželství	89	54,9 %
Mladý věk	52	32,1 %
Snadný rozchod	43	26,5 %
Méně závazků oproti manželství	43	26,5 %
Špatná zkušenost s manželstvím	42	25,9 %
Přežitek manželství	29	17,9 %
Nedostatek financí pro uzavření manželství	27	16,7 %
Vysoká rozvodovost	22	13,6 %
Větší svoboda	20	12,3 %
Změna společnosti	16	9,9 %
Oddělené finance partnerů	15	9,3 %
Výhodnější dávky	7	4,3 %
Partneři nechtějí potomky	4	2,5 %
Jiné	3	1,9 %

(zdroj: vlastní)

Dílčí závěr

Hypotéza byla vyvrácena. Předpoklad, že lidé v nesezdaném soužití vnímají jako hlavní důvod pro setrvání v něm méně závazků oproti manželství z dat nevyplývá. Tento důvod je však v horní části tabulky. Společně s důvodem „snadný rozchod“ se nachází na třetím místě s 26,5 %. Nejčastějším důvodem, který respondenti uvedli je „zkouška společného žití před

uzavřením manželství“. Tento důvod získal 54,9 % responzí. Z dat tedy vyplývá, že si osoby v nesezdaném soužití obecně myslí, že nesezdané soužití je příprava a vztah před vstupem do manželství.

Hypotéza č.10

Lidi vnímají jako největší nevýhodu nesezdaného soužití absenci daňového zvýhodnění.

Tabulka č.14 – Nevýhody nesezdaného soužití

Odpověď	Počet responzí	Responze v %
Příjmení dítěte	75	46,3 %
Absence právní úpravy vztahu	36	22,2 %
Absence daňového zvýhodnění manželství	34	21 %
Nesezdané soužití není vhodným vztahem pro výchovu dětí	34	21 %
Dědictví	33	20,4 %
Nestabilní vztah, větší šance rozchodu	26	16 %
Partneři k sobě nemají vyživovací povinnost	26	16 %
Menší kvalita vztahu	10	6,2 %
Jiné	6	3,7 %

(zdroj: vlastní)

Dílčí závěr

Hypotéza byla vyvrácena. Respondenti nevnímají absenci daňového zvýhodnění největší nevýhodou, nýbrž příjmení dítěte. Z dat je zřejmé, že „příjmení dítěte“ získalo dvakrát více odpovědí než „absence daňového zvýhodnění“. Předpokládala jsem, že absence daňového zvýhodnění bude mít vyšší procentuální výsledek, jelikož spoustu respondentů již rodiče jsou či mají v plánu být a tento daňový bonus se nejvíce využívá v případech, kdy je jeden z rodičů na rodičovské dovolené. Tento výsledek nebyl očekávaný. Příjmení dítěte je záležitost, kterou může pár ovlivnit. Pár má možnost se na příjmení dítěte domluvit, vyřídit náležitosti na matrice apod. Existují i nesezdané páry, kde si jeden z partnerů změní příjmení na příjmení partnera a dětí. Naopak právě absence právní úpravy vztahu, daňového zvýhodnění, vyživovací povinnosti či komplikace s dědictvím jsou záležitosti, které se nedají vyřešit v páru, nýbrž jsou takto nastaveny státem.

Hypotéza č.11

Lidé vnímají jako největší výhodu nesezdaného soužití ukončení vztahu, které probíhá na základě domluvy partnerů nikterak právní úpravou.

Tabulka č.15 – Výhody nesezdaného soužití

Odpovědi	Počet responzí	Responze v %
Ukončení vztahu probíhá na základě domluvy nikterak právní úpravou	76	46,9 %
Vztah je postaven na dohodě a dobrovolnosti trvání	67	41,4 %
Mezi partnery nevzniká společné jmění, příjmy apod.	44	27,2 %
Není potřeba vynaložit finance na svatbu a sňatek	36	22,2 %
Menší závazky oproti manželství	25	15,4 %
Větší svoboda partnerů	18	11,1 %
Nezávislost	13	8 %
Finanční volnost	10	6,2 %
Jiné	8	4,9 %

(zdroj: vlastní)

Dílčí závěr

Hypotéza byla potvrzena. Z tabulky je patrné, že „ukončení vztahu probíhá na základě domluvy nikterak právní úpravou“ je největší výhodou, kterou respondenti shledali a to z 46,9 %. Jako další velkou výhodu respondenti také zvolili „vztah je postaven na dohodě a dobrovolnosti trvání“, která zaostává pouze o 10 responzí. Ačkoliv hypotéza č.9, která předpokládala, že respondenti preferují nesezdané soužití před manželstvím z důvodu méně závazků se nepotvrdila, z dat u této hypotézy je zřejmé, že respondenti preferují ve vztahu dobrovolnost a řešení záležitostí formou domluvy.

6.3 Komparace Plzeňského kraje a hlavního města Praha

6.3.1 Charakteristika regionů

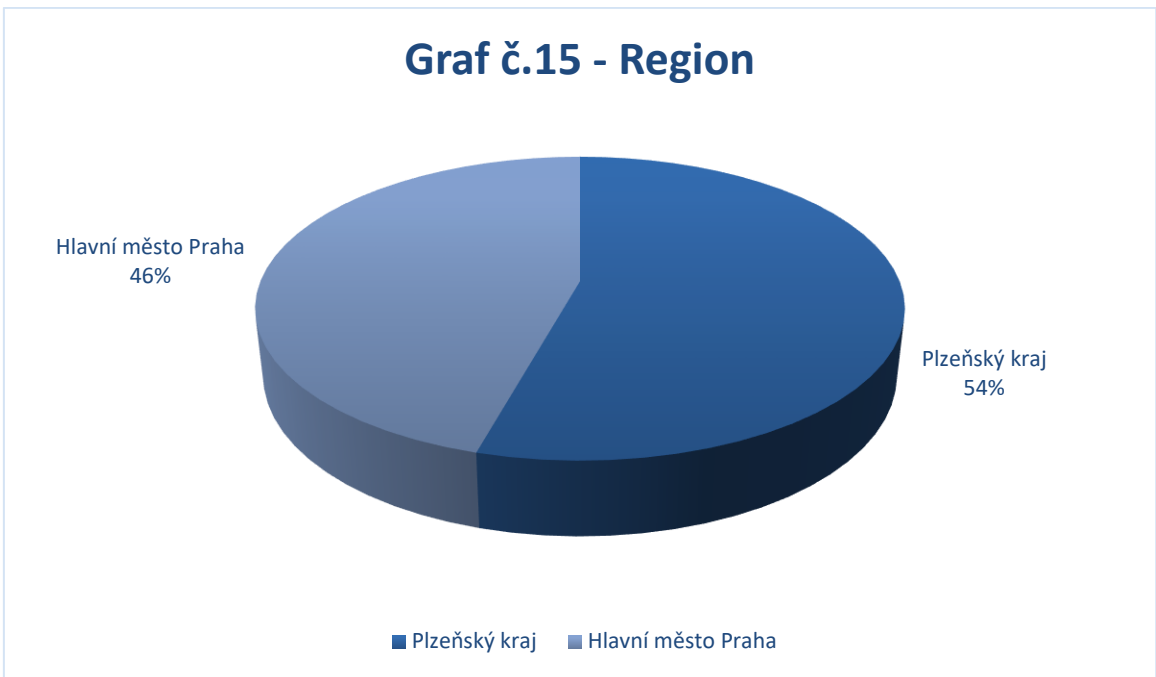
Tabulka č.16 – Základní informace Plzeňského kraje a hlavního města Prahy

	Plzeňský kraj	Hlavní město Praha
Počet obyvatel	578,71 tis.	1,28 mil.
Průměrný věk	43,1 let	42,3 let
Index stáří	134,3	123,4
Medián hrubých měsíčních mezd v Kč	35,59 tis.	41,1 tis.
Nejnižší dosažené vzdělání (základní vzdělání)	13,1 %	7,8 %
Nejvyšší dosažené vzdělání (vysokoškolské vzdělání)	14,5 %	33,7 %
Obecná míra nezaměstnanosti	3,1 %	2,3 %
HDP na obyvatele	504,35 tis	1,26 mil

(zdroje: ČSÚ, 2021)

Počet respondentů v regionech

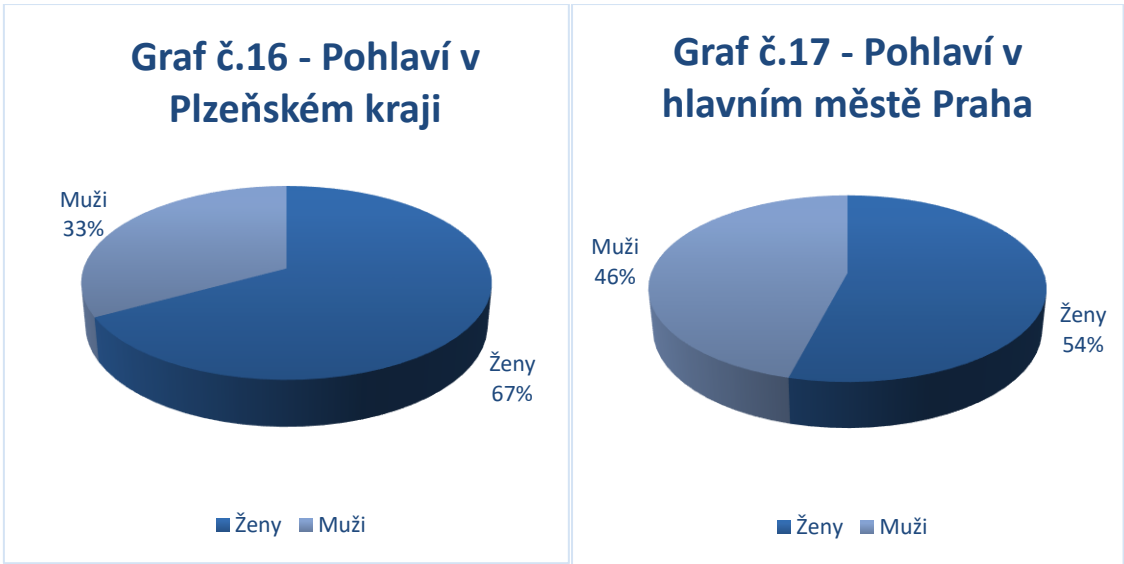
V Plzeňském kraji odpovědělo na dotazník 54 %, tudíž 88 respondentů a z hlavního města Prahy 46 %, tudíž 74 respondentů. Rozdíl mezi zvolenými regiony čítá nevelký rozdíl 14 respondentů.

(zdroj: vlastní)

Pohlaví v regionech

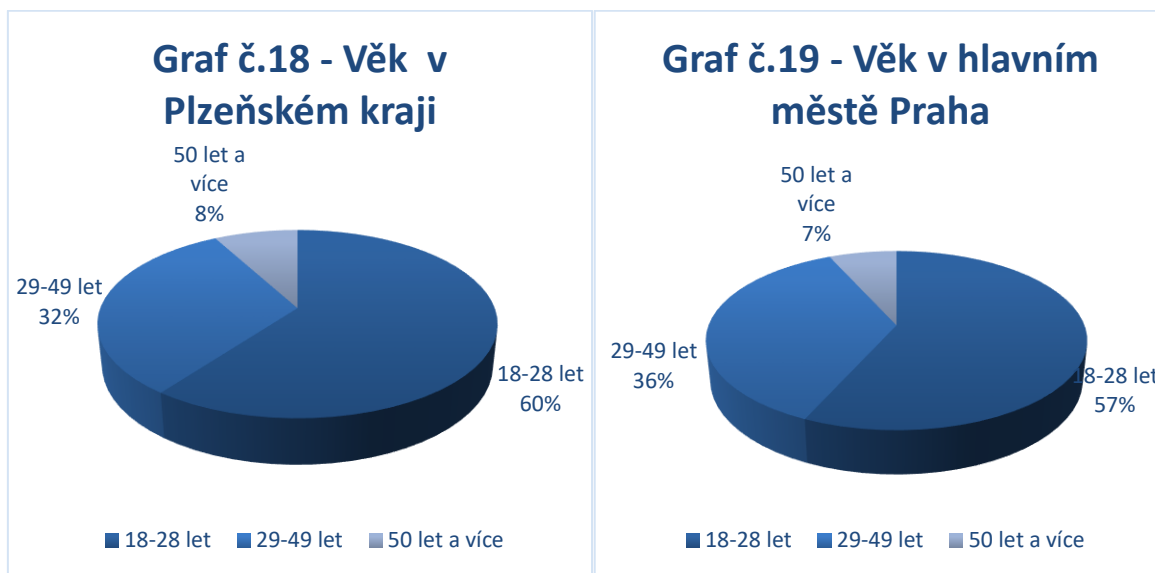
V obou regionech se dotazníkového šetření zúčastnilo více žen. V Plzeňském kraji odpovědělo dvakrát více žen než mužů. Pražský výzkumný vzorek je více genderově vyváženější. Rozdíl mezi muži a ženami činí pouze 8 % (6 respondentů).

(zdroj: vlastní)

Věk v regionech

Věkové kategorie jsou velmi podobné. Liší se minimálně. Největší procentuální rozdíl je u věkové kategorie 29-49 let, který čítá 4 %. V obou regionech převládá největší skupina 18-28 let.

(zdroj: vlastní)

Vzdělání v regionech

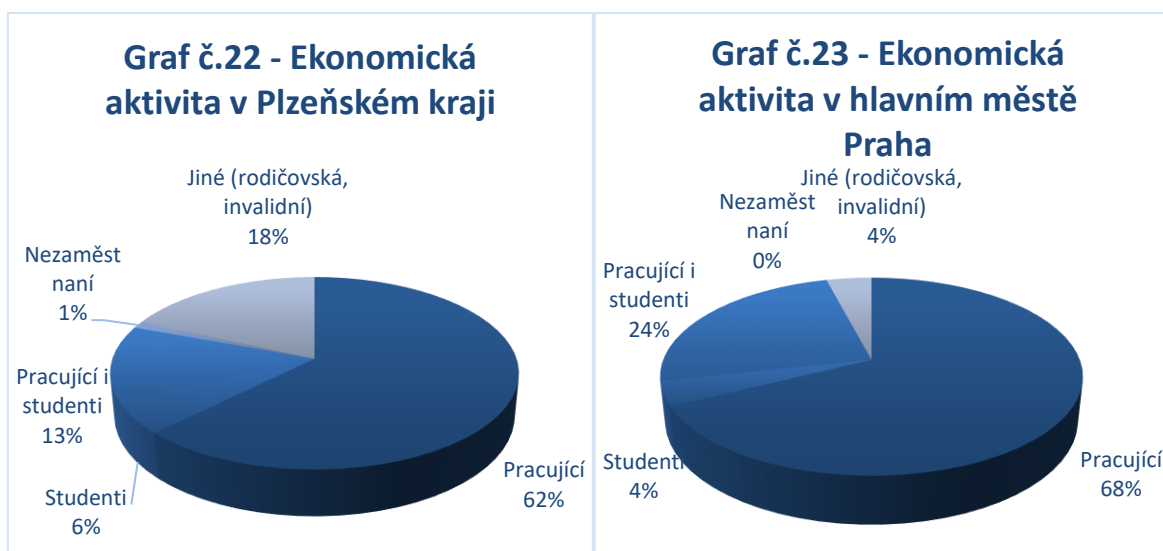
Dominantní skupinou u obou regionů je střední vzdělání s maturitní zkouškou. O něco více dominuje v Plzeňském kraji. Střední vzdělání s maturitní zkouškou a vysokoškolské vzdělání mezi sebou čítá rozdíl 17 % v Praze, mezitím co v Plzeňském kraji tento rozdíl čítá 38 %. Z grafu je celkově zjevné, že s vyšším vzděláním odpovídali pražští respondenti.

(zdroj: vlastní)

Ekonomická aktivita v regionech

Jak v Plzeňském kraji, tak v Praze největší procento tvoří zaměstnanci či OSVČ. V Praze je poté výrazněji procento pracujících studentů. V Plzni druhé nejvyšší procento čítají osoby, které jsou na rodičovské dovolené či v invalidním důchodu. V Praze je tato kategorie spolu s nepracujícími studenty nejnižší.

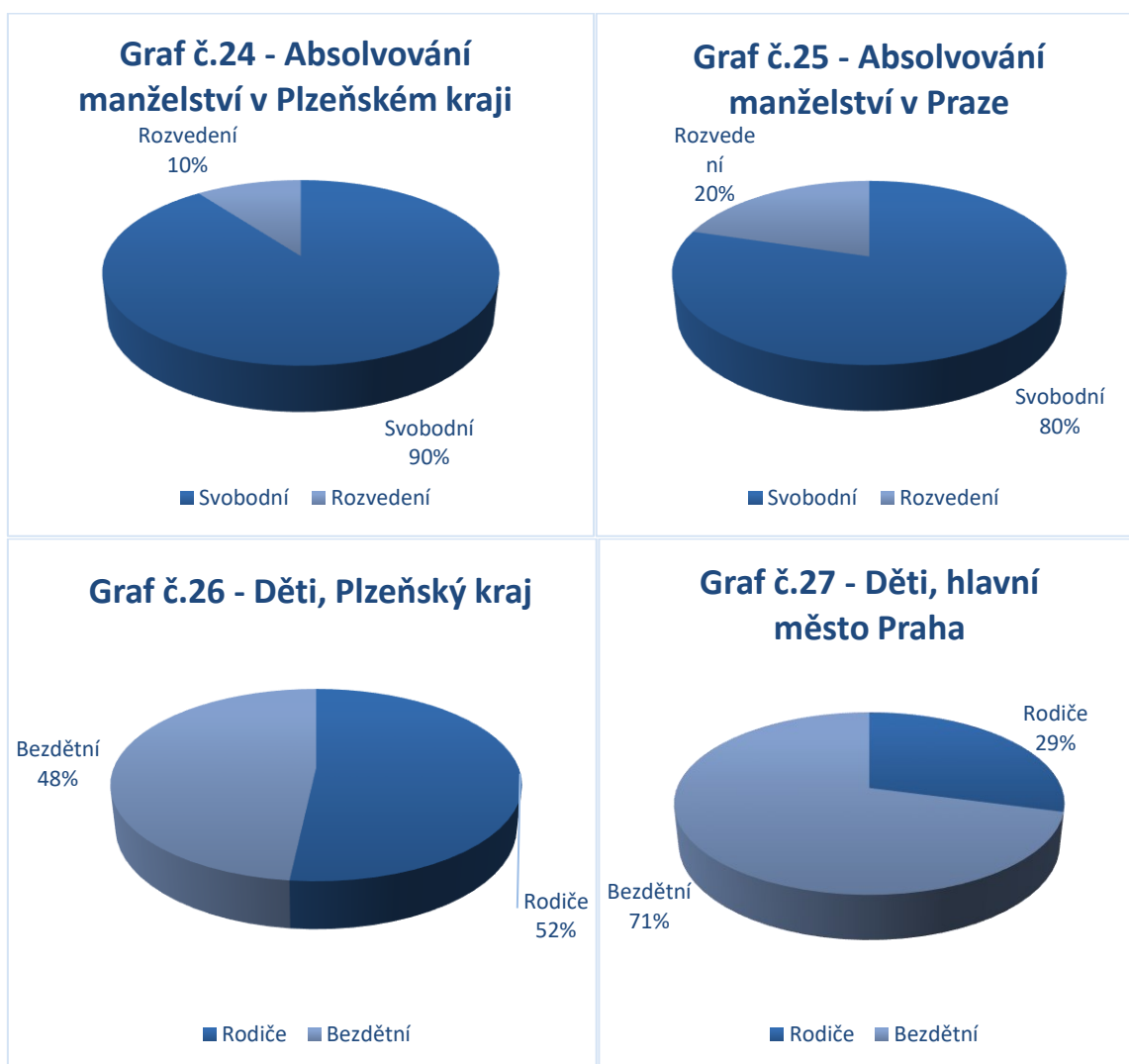

(zdroj: vlastní)

6.3.2 Rozdíly mezi Plzeňským krajem a hlavním městem Prahou Manželství a děti v regionech

Z Prahy odpovídalo o 10 % více rozvedených respondentů než z Plzeňského kraje. Největší procento v obou regionech však tvoří svobodní respondenti.

Ohledně rodičovství se data v regionech liší. V Praze výrazně dominuje skupina bezdětných. Pouze necelých 30 % pražských respondentů jsou rodiči. Mezitím, co v Plzeňském kraji odpovídalo o pár procent více rodičů než bezdětných. Věkové rozložení v regionech je téměř stejné, důvodem tedy není například vyšší věk plzeňských respondentů. Dalo by se tak říci, že lidé v Plzeňském kraji se stávají rodiči dříve než v Praze. Tomu odpovídají i data z grafu č.22, kdy je v Plzeňském kraji vyšší procento osob na rodičovské dovolené.

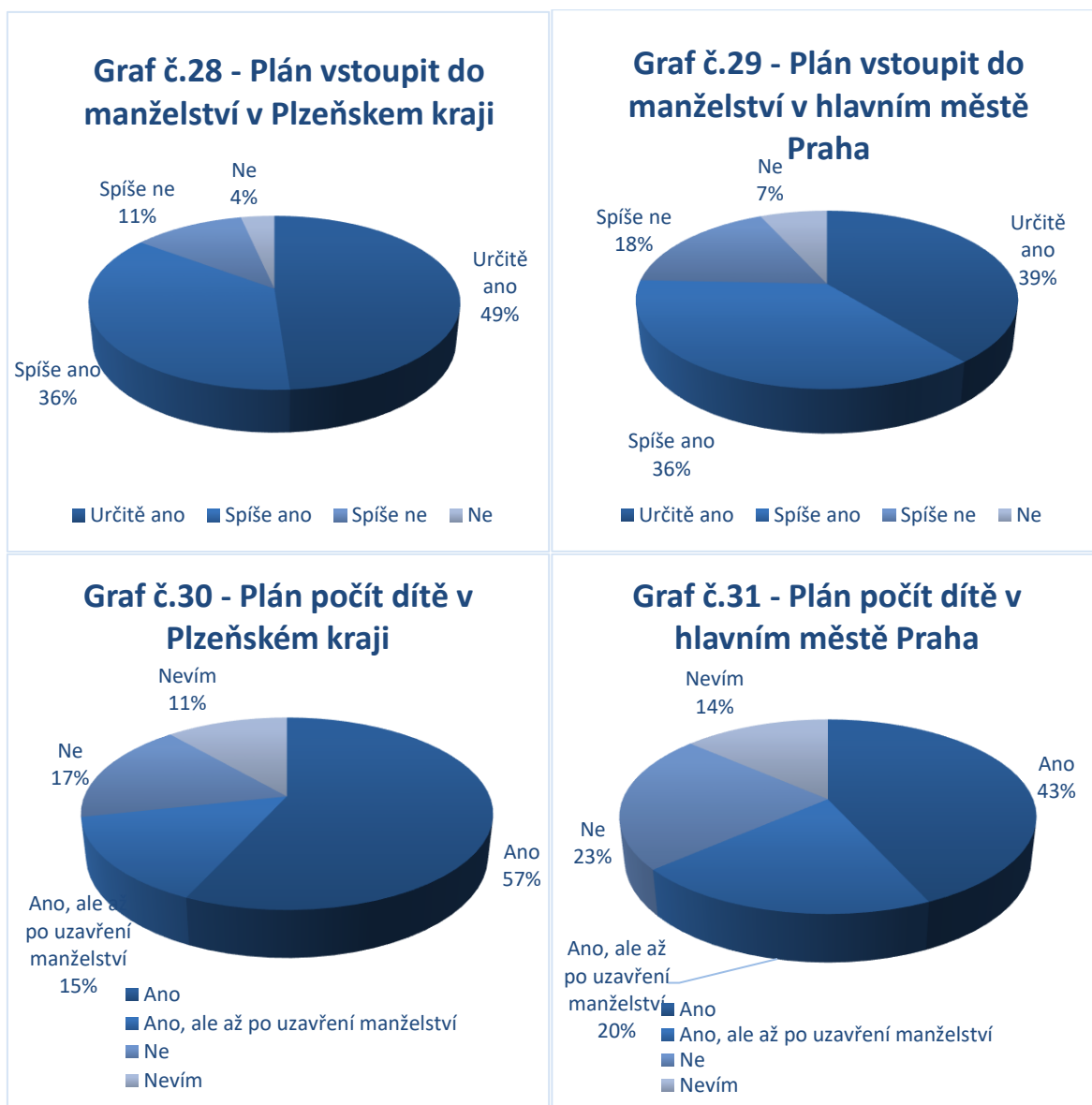

(zdroj: vlastní)

Plán vstoupit do manželství a počít potomka

Manželstvím si již prošlo o 10 % více respondentů v Praze. A právě i o 10 % méně respondentů chce v Praze vstoupit do manželství oproti respondentům v Plzeňském kraji.

Velmi podobně je tomu tak i u plánu počít potomka. Zhruba o 10 % více plánují potomka respondenti v Plzeňském kraji. V Praze oproti Plzeňskému kraji o 5 % více osob uvedlo, že potomka plánují až po uzavření manželského svazku.

(zdroje: vlastní)

Důvody pro setrvání v nesezdaném soužití

Na danou otázku odpovídalo 88 respondentů z Plzeňského kraje a 74 respondentů z Prahy. Byla možnost zvolit více než jednu odpověď. Od respondentů z Plzeňského kraje jsem na tuto otázku získala celkem 198 responzí. Od pražských respondentů bylo nasbíráno 214 responzí.

Tabulka č.17 – Obecně nejčastější důvod setrvání v nesezdaném soužití v regionech

Odpověď	Responze Plzeňského kraje v %	Responze hlavního města Prahy v %
Zkouška společného soužití před uzavřením manželství	58 %	51,4 %
Mladý věk	26,1 %	39,2 %
Snadný rozchod	23,9 %	29,7 %
Méně závazků oproti manželství	23,9 %	31,1 %
Špatná zkušenost s manželstvím	18,2 %	35,1 %
Přežitek manželství	17 %	18,9 %
Nedostatek financí pro uzavření manželství	14,8 %	18,9 %
Vysoká rozvodovost	9,1 %	18,9 %
Větší svoboda	10,2 %	14,9 %
Změna společnosti	9,1 %	10,8 %
Oddělené finance partnerů	8 %	10,8 %
Výhodnější dávky	4,5 %	4,1 %
Partneři nechtějí potomky	0 %	5,4 %
Jiné	2,3 %	1,4 %

(zdroj: vlastní)

Respondenti z obou regionů si myslí, že nejčastější důvod pro setrvání v nesezdaném soužití je zkouška společného žití před uzavřením manželství. Pořadí zbylých důvodů je v obou regionech téměř stejné. Pouze pražští respondenti vnímají za častější důvod pro setrvání špatnou zkušenost s manželstvím více než druhý region. Ti vnímají za častější důvod o něco více možnost snadného rozchodu, který se u nesezdaného soužití nabízí díky absenci právní úpravy vztahu.

Důvody respondentů pro volbu a setrvání v nesezdaném soužití

Tabulka obsahuje data otázky z dotazníkového šetření, u kterých respondenti volili důvody, dle kterých zvolili nesezdané soužití a setrvávají v něm. Opět bylo možné vybrat více odpovědí. Z Plzeňského kraje jsem získala 176 responzí a 170 responzí z hlavního města Prahy.

Tabulka č.18 – Důvod pro volbu a setrvání v nesezdaném soužití dle regionů

Odpověď	Responze Plzeňského kraje v %	Responze hlavního města Prahy v %
Nesezdané soužití je pro mě zkouška společného žití s partnerem	35,2 %	32,4 %
Nevnímám manželství jako podstatný faktor pro společný život	27,3 %	33,8 %
Mladý věk pro uzavření sňatku	26,1 %	27 %
Manželství je jen formalita	13,6 %	20,3 %
Neukončené studium	13,6 %	16,2 %
Nedostatek finančních prostředků pro svatbu	12,5 %	14,9 %
Partner/ka se nechce ženit/vdávat	12,5 %	8,1 %
Nepřipravenost na velké závazky	6,8 %	12,2 %
Manželství by nepřineslo žádné velké výhody	6,8 %	10,8 %
Nesezdané soužití končí dohodou	4,5 %	13,5 %
Já nebo partner jsme manželství absolvovali a nevnímáme za potřebné do něj vstoupit znovu	6,8 %	10,8 %
Strach z manželství	6,8 %	4,1 %
Strach z rozvodu	6,8 %	4,1 %
Budování kariéry	5,7 %	5,4 %
Potřebuji více osobní volnosti	4,5 %	4,1 %
Nepřítomnost potomků	5,7 %	4,1 %
Jiné	4,5 %	9,5 %

(zdroj: vlastní)

Nejvolenější důvod se sice v regionech liší, ale minimálně. V Plzeňském kraji zůstávají lidé v nesezdaném soužití z důvodu zkoušky společného žití. V Praze sice více lidí zvolilo nesezdané soužití před manželstvím, jelikož nevnímají manželství jako podstatný faktor pro společný život. Tento důvod však získal pouze o 1,4 % více než zkouška společného žití. V Praze nesezdané soužití mnoho lidí využívá jako zkoušku společného žití, ale také jako alternativu manželství. Naopak mezi prvním a druhým zvoleným důvodem čítá rozdíl u plzeňských respondentů 8 %. Zbylé pořadí je v obou regionů téměř bez rozdílu. Pražští respondenti zvolili častěji důvod „nesezdané soužití končí dohodou“ než plzeňští respondenti, a to o 9 %. U plzeňských respondentů byl v žebříčku výše důvod „partner/ka se nechce ženit/dávat“ než u těch pražských.

Hlavní důvod pro vztah v nesezdaném soužití v regionech

Tabulka č.19 – Hlavní důvod pro vztah v nesezdaném soužití v regionech

Odpověď	Responze Plzeňského kraje v %	Responze hlavního města Prahy v %
Nesezdané soužití je zkouška společného žití	39,8 %	35,1 %
Nesezdané soužití je vhodná forma partnerského života	30,7 %	39,2 %
Finanční důvody	9,1 %	12,2
Já nebo můj partner jsme již manželství absolvovali	6,8 %	5,4 %
Potřeba osobní svobody a nezávislosti	4,5 %	5,4 %
Já nebo můj partner nechceme vstoupit do manželství	5,7 %	0 %
Nedůvěra či zbytečnost manželství	3,4 %	2,7 %

(zdroj: vlastní)

Předchozí data se promítla i do této tabulky. Stejně jako v předchozí otázce volili i v této plzeňští respondenti důvod „nesezdané soužití je zkouška společného žití“ jako hlavní důvod jejich soužití. Stejně je tak je tomu i u těch pražských. Opět zvolili jako hlavní důvod „nesezdané soužití je vhodná forma partnerského života“. Hlavní důvody se tedy mezi regiony liší. K tabulce se pojí i data z grafů č.28 a č.29, u kterých je zjevné, že více chtějí vstoupit do manželství respondenti z Plzeňského kraje. Zde z dat vyplývá, že nesezdané soužití je pro ně opravdu spíše zkouškou společného žití před vstupem do manželství.

Výhody nesezdaného soužití dle regionů

U této otázky byla opět možnost zvolit více odpovědí. Z Plzeňského kraje jsem získala celkem 147 responzí a z hlavního města Prahy 149.

Tabulka č.20 – Výhody nesezdaného soužití dle regionů

Odpověď	Responze Plzeňského kraje v %	Responze hlavního města Prahy v %
Ukončení vztahu probíhá na základě domluvy partnerů nikterak právní úpravou	44,3 %	50 %
Vztah je postaven na dohodě a dobrovolnosti trvání	38,6 %	44,6 %
Mezi partnery nevzniká společné jmění, příjmy apod.	30,7 %	23 %
Není potřeba vynaložit finance na svatbu a sňatek	17 %	28,4 %
Menší závazky oproti manželství	14,8 %	16,2 %
Větší svoboda partnerů	6,8 %	16,2 %
Nezávislost	2,3 %	14,9 %
Finanční volnost	8 %	4,1 %
Jiné	4,5 %	4,1 %

(zdroj: vlastní)

Největší výhodou nesezdaného soužití vnímají oba regiony možnost ukončení vztahu na základě domluvy partnerů nikterak právní úpravou jako je u tomu u manželství. Respondenti z Plzeňského kraje vnímají více výhodnější absenci společného jmění manželského a finanční volnost oproti pražským respondentům. Ti naopak vnímají jako větší výhodu nepotřebnost vynaložit finance na svatbu a větší svobodu partnerů.

Nevýhody nesezdaného soužití dle regionů

Z Plzeňského kraje bylo celkem získáno 198 responzí a 228 responzí z hlavního města Prahy.

Tabulka č.21 – Nevýhody nesezdaného soužití dle regionů

Odpoověď	Responze Plzeňského kraje v %	Responze hlavního města Prahy v %
Příjmení dítěte	47,7 % 1	44,6 % 1
Absence právní úpravy vztahu	17 % 4	28,4 % 2
Absence daňového zvýhodnění manželství	19,3 % 2	23 % 6
Nesezdané soužití není vhodným vztahem pro výchovu dětí	17 % 5	25,7 % 4
Dědictví	13,6 % 6	28,4 % 3
Nestabilní vztah – větší šance rozchodu, když není vázán právně	18,2 % 3	10,8 % 7
Partneři k sobě nemají vyživovací povinnost	8 % 7	25,7 % 5
Menší kvalita vztahu	8 % 8	2,7 % 8
Jiné	3,4 % 9	2,7 % 9

(zdroj: vlastní)

Oba regiony vnímají jako největší nevýhodu nesezdaného soužití příjmení dítěte. V dalším pořadí nevýhod se již liší. Po příjmení dítěte vnímají plzeňští respondenti za velkou nevýhodu absenci daňového zvýhodnění manželství a myslí si, že nesezdané soužití je oproti manželství nestabilním vztahem, u kterého je větší šance rozchodu, jelikož není právně vázán. Hned na další, tedy čtvrté místo označili nevýhodu absence právní úpravy vztahu. Tato nevýhoda se u pražských respondentů objevila jako druhá největší. Se stejným procentním podílem shledávají nevýhodu v dědictví. Na čtvrté místo se dostala nevýhoda „nesezdané soužití není vhodným vztahem pro výchovu dětí“. Tuto nevýhodu jsem čekala o několik procent vyšší právě u hlavního města Prahy, jelikož u grafu č.31 je z dat vidět, že o pár procent více plánují děti až po uzavření manželství pražští respondenti.

7. Diskuse

Pro výzkum jsem zvolila kvantitativní metodu, kterou jsem vnímala jako nejvhodnější cestu pro získání co nejvíce kvalitních odpovědí z Prahy a Plzeňského kraje. Pro sběr dat jsem zvolila metodu sněhové koule, která se ve výsledku ukázala tou správnou volbou. Celkový výzkumný vzorek tvořil 162 respondentů. Vnímám ve svém výzkumu i jistá omezení. Rozložení respondentů mezi určité skupiny by mohlo být více rovnoměrné. Výzkum postrádá vyšší zastoupení osob se základním vzděláním a věkové skupiny 50 let a více. I ve více ohledech nebylo zastoupení vždy úplně rovnoměrné, ale rozdíly nebyly tak velké jako u těchto dvou zmíněných skupin. I přes tato omezení se dalo s výzkumem dobře pracovat.

Teorie druhého demografického přechodu se vyznačuje například poklesem mladých párů vstupujících do manželství a ty spíše volí nesezdané soužití. Také se vyznačuje růstem počtu dětí narozených mimo manželství i růstem průměrného věku matek. Mého výzkumného šetření se zúčastnilo poměrně mnoho osob s dětmi narozených mimo manželství. Zároveň vysoké procento respondentů odpovědělo, že se svými partnery mají v plánu počít dítěte bez ohledu na vstup do manželství. Dalo by se také předpokládat, že roste průměrný věk matek, jelikož pouze 17 % žen z věkové skupiny 18-28 let jsou již matkami.

Teorie směny spočívá v rozdělení rolí a obchodování mezi mužem a ženou, ale jelikož se změnila role v rodině a ženy jsou ekonomicky aktivní stejně jako muži, roste i věk vstupu do manželství. Tato teorie se promítla i do mého výzkumu, jelikož jedním z nejméně důvodů pro volbu či setrvání v nesezdaném soužití byl právě mladý věk pro vstup do manželství.

Normativní teorie je postavena na individualismu. Lidem tak více vyhovuje nezávislost a méně závazků, jelikož se soustředí především na sebe. Méně závazků jako důvod pro výběr nesezdaného soužití zvolilo celkem 26,5 % respondentů. Jako největší výhodu nesezdaného soužití respondenti vnímali ukončení vztahu na základě domluvy partnerů. Označilo ji celkem 46,9 % respondentů. Ukončení nesezdaného soužití sebou nese menší závazky a méně povinností než při rozvodu manželství.

Výzkum Naše společnost proveden Sociologickým ústavem AV ČR, který se uskutečnil roku 2003 a 2013 se zabývá otázkou rodiny a partnerského soužití. V roce 2003 uvedlo 53 % odpovídajících, že sňatek je důležitý pro výchovu dítěte. O 10 let později, tedy roku 2013 s tímto výrokiem souhlasilo pouze 28 %. Dalo by se říci, že důležitost manželství ve výchově

děti klesá. Mého výzkumu se zúčastnilo 66 (41,5 %) respondentů, kteří mají děti. Z toho počtu 65,2 % respondentů vychovávají děti mimo manželství. U zbylých respondentů se dá předpokládat, že děti vychovávali v manželství a nyní žijí v porozvodovém nesezdaném soužití. Výrok nesezdané soužití není vhodným vztahem pro výchovu dětí označilo za nevýhodu kohabitance 21 % respondentů. Zároveň 27,8 % respondentů si myslí, že manželství je nejvhodnější formou pro výchovu dítěte.

Dle výzkumu SEPM, který proběhl v roce 2006 na základě zjištěných dat uvádí, že děti mimo manželství mají především osoby se středoškolským vzděláním. Stejně tak tomu je i v mém výzkumu, kde největší procento rodičů, kteří mají děti mimo manželství jsou právě respondenti se středním vzděláním ukončeným maturitní zkouškou. Co se týče vzdělání v nesezdaném soužití. Hamplová (2003) tvrdí, že vzdělání nesouvisí se vstupem do manželství. Ve své práci jsem měla stanovenou hypotézu „*čím vyšší vzdělání, tím spíše chtějí lidé vstoupit do manželství*“. Zájem o vstup do manželství nestoupal od nejnižšího vzdělání po nejvyšší. Ačkoliv jsem zjistila, že osoby s vyšším odborným vzděláním a s vysokoškolským vzděláním chtějí vstoupit do manželství více než osoby se základním vzděláním a středním vzděláním s výučním listem.

Hamplová (2003) a také výzkum Mladá generace proveden Sociologickým ústavem AV ČR tvrdí, že lidé vnímají nesezdané soužití více jako předstupeň manželství než jako jeho alternativu. Ve výzkumu Mladá generace byli osloveni mladí lidé ve věku 18-30 let a dle výzkumu s tímto výrokiem souhlasí téměř 70 % dotazovaných. Na základě svého výzkumu s tímto výrokiem také musím spíše souhlasit. Všeobecné výsledky ukazují, že 37,7 % respondentů uvedlo, že nesezdané soužití je pro ně zkouška společného žití před vstupem do manželství. Ale pouze o 3 % méně respondentů uvedlo, že nesezdané soužití je pro ně vhodná forma vztahu. Všeobecně tedy můj výzkum odpovídá podobným závěrům, jak uvedla Hamplová. Ale podívám-li se hlouběji, tak pro pražské respondenty je nesezdané soužití také jako vhodná forma partnerského života nežli předstupeň manželství. Stejně tomu tak je u věkových skupin 29-49 let a 50 let a výše. Ti s výrazným rozdílem vnímají nesezdané soužití jako vhodnou formou pro jejich partnerský život. Porovnáám-li věkovou skupinu 18-30 let výzkumu Mladá generace s mou skupinou 18-28 let, která je rozpětím velmi podobná. Dostanu se k závěru, kdy především tato skupina uvedla, že vstoupila do nesezdaného soužití z důvodu zkoušky společného žití před vstupem do manželství. Téměř 48 % respondentů ze skupiny 18-28 let uvedlo tento důvod.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se věnovala rostoucímu trendu nesezdaného soužití. Kohabitaci volila a stále volí především mladší generace. Starší generace často využívá porozvodových nesezdaných soužití, u kterých nemají v plánu vstupovat znovu do manželství. Nesezdané soužití lidé volí z různých důvodů a může přinášet různé výhody a nevýhody oproti manželství. Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit zmíněné důvody a výhody či nevýhody kohabitace.

V první polovině práce jsem věnovala velkou pozornost porovnání nesezdaného soužití a manželství v několika možných ohledech. Vycházela jsem především z právních úprav a norem stanovené státem. Tím jsem si odpověděla na výzkumnou otázku: jak stát nahlíží na nesezdané soužití oproti manželství. Většina respondentů v dotazníkovém šetření uvedla, že si myslí, že je nesezdané soužití oproti manželství znevýhodněno.

Druhá polovina práce byla zaměřena na vlastní výzkum. Stanovila jsem si 11 hypotéz, které jsem pomocí získaných dat potvrdila či vyvrátila. Celkem se potvrdilo 6 hypotéz, 3 byly vyvráceny a 2 nebyly potvrzeny ani vyvráceny. Pomocí těchto hypotéz a zjištěných dat z grafů a tabulek bylo možné odpovědět na zbytek výzkumných otázek.

Dle zjištěných dat nejvíce lidé volí nesezdané soužití z důvodu zkoušky společného života a také z důvodu, že je pro ně nesezdané soužití vhodná forma partnerského života a není potřeba uzavřít manželství. Zkouška společného žití získala pouze o 3 % více odpovědí. Z hypotéz bylo zjevné, že věková skupina 18-28 let nejčastěji volila také jako důvod zkoušku společného žití. Naopak obě starší věkové skupiny spíše volili nesezdané soužití jako vhodnou formu partnerského vztahu.

Největší výhodou kohabitace bylo shledáno ukončení vztahu na základě domluvy, nikoliv právní úpravou, jak je tomu u manželství. Za další velkou výhodou byl označen vztah postaven na dohodě a dobrovolnosti trvání. Z těchto dvou zvolených výhod vyplývá, že se lidé nechtějí příliš vázat a vyhovuje jim možnost ukončit vztah snadnějším procesem, než je u manželství rozvod.

Příjmení dítěte bylo suverénně zvoleno dle odpovědí za největší nevýhodu nesezdaného soužití. Očekávala jsem, že bude zvolena jiná nevýhoda. Příjmení dítěte není záležitostí, která by se nedala párem vyřešit či je nastavena státem. Další nevýhodou bylo shledáno absence

právní úpravy vztahu. Ačkoliv lidé více u nesezdaného soužití upřednostňovali dohodu a dobrovolnost, tak nesezdané soužití shledávali znevýhodněným oproti manželství, například kvůli dědictví, absenci daňového zvýhodnění manželství či absence vyživovací povinnosti.

Ačkoliv se výzkumný vzorek Plzeňského kraje a hlavní města Prahy mírně lišil, získána data se v některých případech téměř nelišila. Respondenti z obou regionů vnímali výhody nesezdaného soužití stejně. U nevýhod se výsledky mírně lišily v pořadí, ačkoliv první příčka zůstala stejná. Komparace ukázala, že pražští respondenti jsou více otevření nesezdanému soužití jako alternativě manželství. Oproti zkoušce společného žití získala o 4 % více odpověď „manželství není podstatný faktor pro společný život“. Velké procento, ale stále volí kohabitaci jako předstupeň manželství. Stejně tak důvod zkoušky společného žití zvolila většina z plzeňských respondentů.

Mnoho výzkumů proběhlo již před pár lety a častokrát byly provedeny z pohledu veřejnosti. Doufám, že tato bakalářská práce může být přínosná pro lepší pochopení fenoménu nesezdaného soužití, a to i z toho důvodu, že jsem zaměřila svůj výzkum na osoby žijící v nesezdaném soužití a na jejich názor a postoje, nikoliv na veřejnost. Zároveň jsem provedla komparaci dvou regionů, jelikož se také domnívám, že se faktory nesezdaného soužití mohou lišit na základě regionu, ve kterém páry žijí. Stále se jedná o poměrně nový typ soužití, který je potřeba zkoumat.

Summary

In this bachelor thesis I have focused on the growing trend of unmarried cohabitation. Cohabitation was and still is the choice of the younger generation. The older generation often takes advantage of post-divorce unmarried cohabitation where they do not plan to re-enter marriage. Unmarried cohabitation is chosen by people for different reasons and can bring different advantages and disadvantages over marriage. The aim of my undergraduate thesis was to find out the reasons mentioned and the advantages or disadvantages of cohabitation.

In the first half of the thesis I paid a lot of attention to comparing unmarried cohabitation and marriage in several possible ways. I mainly relied on the legal regulations and norms set by the state. In doing so, I answered my research question: how does the state view unmarried cohabitation versus marriage. The majority of the respondents in the questionnaire survey said that they thought that unmarried cohabitation was disadvantaged compared to marriage.

The second half of the paper focused on the actual research. I set out 11 hypotheses which I used the data to confirm or refute. In total, 6 hypotheses were confirmed, 3 were refuted and 2 were neither confirmed nor refuted. Using these hypotheses and the data found in the graphs and tables, the rest of the research questions could be answered.

According to the data, most people choose unmarried cohabitation because of the trial of living together and also because unmarried cohabitation is a suitable form of partner life for them and there is no need for marriage. The cohabitation test received only 3 % more responses. It was clear from the hypotheses that the 18-28 age group was also the most likely to choose the cohabitation test as a reason. In contrast, both older age groups were more likely to choose unmarried cohabitation as a suitable form of partner relationship. The biggest advantage of cohabitation was found to be the ending of the relationship by agreement, rather than by legislation as is the case with marriage. Another major advantage was identified as a relationship built on consent and voluntary grassroots. These two chosen advantages suggest that people do not want to be overly committed and are comfortable with the ability to end the relationship through an easier process than divorce in the case of marriage.

The surname of the child was sovereignly chosen by the responses as the biggest disadvantage of unmarried cohabitation. I expected another disadvantage to be chosen. The surname of the child is not an issue that cannot be resolved by the couple or is set by the state. Another disadvantage was found to be the lack of legal regulation of the relationship. Although people were more likely to favour agreement and voluntariness in unmarried cohabitation, they found unmarried cohabitation disadvantaged compared to marriage, for example because of inheritance, the absence of tax advantages of marriage or the absence of maintenance obligations. Although the research sample of the Pilsen region and the capital city of Prague differed slightly, the data obtained in some cases hardly differed at all. Respondents from both regions perceived the benefits of unmarried cohabitation in the same way. For the disadvantages, the results differed slightly in order, although the first place remained the same. The comparison showed that Prague respondents were more open to unmarried cohabitation as an alternative to marriage. Compared to the cohabitation test, the answer "marriage is not an essential factor for living together" gained 4 % more. A large percentage, however, still choose cohabitation as a precursor to marriage. Similarly, the reason for the cohabitation test was chosen by the majority of Pilsen respondents. Many surveys were conducted a few years ago and often they were conducted from the

public perspective. I hope that this bachelor's thesis can be beneficial for a better understanding of the phenomenon of unmarried cohabitation, also because I focused my research on unmarried cohabitants and their opinion and attitudes, not on the public. At the same time, I made a comparison between two regions, as I also believe that the factors of unmarried cohabitation may differ based on the region in which couples live. It is still a relatively new type of cohabitation that needs to be researched.

Použitá literatura

1. **Brown, S.L., & Booth, A. (1996).** *Cohabitation Versus Marriage: A Comparison of Relationship Quality*. *Journal of Marriage and Family*, 58(3), s. 668-678.
2. **Česká správa sociálního zabezpečení. (2023).** [online]. *Vdovský/vdovecký důchod*. [cit. 2023-03-12]. Načteno z Česká správa sociálního zabezpečení: <https://www.cssz.cz/vdovsky-vdovecky-duchod>
3. **ČSÚ. (2021).** [online]. *Porovnání krajů - pořadí krajů*. [cit. 2023-04-02]. Načteno z Český statistický úřad: <https://www.czso.cz/csu/czso/porovnani-kraju-poradi-kraju>
4. **ČSÚ. (2021).** [online]. *Sňatky a rozvody*. [cit. 2023-01-11]. Načteno z Český statistický úřad: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody>
5. **ČSÚ. (2021).** [online]. *Sčítání 2021 -Vzdělání*. [cit. 2023-04-10]. Načteno z Sčítání 2021: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/vzdelani>
6. **ČSÚ. (2022).** [online]. *Sčítání 2021 - Náboženská víra*. [cit. 2023-01-11]. Načteno z Český statistický úřad: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>
7. **ČSÚ. (2022).** [online]. *Sňatky a rozvody v Plzeňském kraji v roce 2021*. [cit. 2023-01-11]. Načteno z Český statistický úřad: <https://www.czso.cz/csu/xp/snatky-a-rozvody-v-plzenskem-kraji-v-roce-2021>
8. **ČSÚ. (2014).** [online]. *Nesezdaná soužití: hlavně ve velkých městech*. [cit. 2023-01-11] Načteno z ČSÚ: <https://www.czso.cz/csu/czso/a50041548c>
9. **Francová, M., & Závodská Dvořáková, J. (2014).** *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. (3. vyd.). Praha: Wolters Kluwer. ISBN: 978-80-7478-500-9.
10. **Giddens, A. (1999).** *Sociologie* (1. vyd.). Praha: Argo. ISBN: 978-80-257-0807-1.
11. **Gregorová, Z., & Králíčková, Z. (Květen 1998).** Nesezdané soužití v právním řádu České republiky. *Právní rozhledy*, 5(6), 209-298.
12. **Hamplová, D. (2003).** *Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním*. Sociologické texty. Praha: SOÚ AV ČR. ISBN: 80-7330-029-X.
13. **Hamplová, D. (2002).** *Marriage and Cohabitation: Qualitative Differences in Partnership arrangements*. *Czech Sociological Review*, 38(6), s. 771-788.

14. **Hamplová, D. (2006).** *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?: Sňatečnost, nesezdaná soužití a veřejná mínění.* Praha: UK. ISBN: 80-86561-93-3.
15. **Hrušáková, M., & Králíčková, Z. (2017).** *Rodinné právo.* (2. vyd.). Praha: C.H. Beck. ISBN: 978-80-7400-644-9
16. **Choděra, O. (2002).** *Partnerství, manželství a paragrafy.* Praha: GRADA Publishing. ISBN: 80-247-0217-7.
17. **Králíčková, Z. (2015).** [online]. *O právech a povinnostech v rodinném právu.* [cit. 2023-04-03]. Načteno z Central and Eastern European Online Library: <https://www-ceeol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/viewpdf?id=446061>
18. **Kramer, C. (1980).** *Becoming a Family Therapist.* New York: Human Sciences Pr. ISBN: 08-770-5470-3.
19. **Kučera, M. (2000).** *Demografické chování mladých lidí v České republice, jeho sledování v průzkumech, hodnocení reálné situace a vnější vlivy* (1. vyd.). Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN: 80-85850-87-7.
20. **Kukrálová, H. (16. Únor 2022).** [online]. *Jaké mají nesezdání partneři právo na informace o zdravotním stavu svého partnera.* [cit. 2023-04-3]. Načteno z Kukrálová: Advokátní a mediační kancelář : <https://www.advokat-kukralova.cz/clanky/jake-maji-nesezdani-partneri-pravo-na-informace-o-zdravotnim-stavu-sveho-partnera/>
21. **Matoušek, O. (1997).** *Rodina jako instituce a vztahová síť.* (2 vyd.). Praha: Slon. ISBN: 80-85850-24-9.
22. **Možný, I. (1990).** *Moderní rodina.* Brno: Blok. ISBN: 80-7029-018-8.
23. **Možný, I. (1987).** *K některým novým jevům v kulturně legitimních vzorcích rodinných startů.* Demografie, 29(2).
24. **Možný, I. (2006).** *Rodina a společnost.* Praha: Slon. ISBN: 80-86429-58-X
25. **Novotný, P., Ivičičová, J., Syrůčková, I., & Vondráčková, P. (2017).** *Nový občanský zákoník: Rodinné právo.* (2.vyd.). Praha: GRADA Publishing, a.s. ISBN: 978-80-271-0431-4
26. **Rabušic, L. (2001).** *Kde ty všechny děti jsou? porodnost v sociologické perspektivě* (1.

- vyd.). Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN: 80-86429-01-6
- 27. Radvanová, S., & Hanuš, D. (2018).** Nesezdané soužití. V *Pocta Věře Štangové*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN: 978-80-7380-735-1
- 28. Sobotková, I. (2012).** *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-0217-2.
- 29. Sovová, O., & Císařová, D. (2015).** *Rodina v novém soukromém právu*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN: 978-80-7435-569-1
- 30. Tomášek, M. (2006).** *Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice*. Načteno z Sociologický časopis, 42(1), s.81-105.
- 31. Tretera, J., & Horák, Z. (2016).** *Konfesní právo*. Praha: Leges. ISBN: 978-80-7502-118-2.
- 32. Trost, J. (2016).** *Marriage, Cohabitation and LAT Relationships*. Načteno z Journal of Comparative Family Studies , WINTER 2016, Vol.47, No. 1, 17-26, RESHAPING FAMILIES IN NORTHERN EUROPE: <https://www.jstor.org/stable/44109607>
- 33. Upton-Davis, K. (2012).** *Living Apart Together Relationships (LAT): Severing Intimacy from Obligation*. Načteno z Gender Issues, September (29), 25-38: https://www.researchgate.net/publication/256846047_Living_Apart_Together_Relationships_LAT_Severing_Intimacy_from_Obligation
- 34. Van de Kaa, D. (Leden 2002).** [online]. *The Idea of a Second Demographic Transition in Industrialized Countries*. [cit. 2023-01-11]. Načteno z ResearchGate: file:///Users/mariesujanova/Downloads/The_Idea_of_a_Second_Demographic_Transition_in_Ind.pdf
- 35. Velký sociologický slovník. (1996).** *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN: 80-7184-310-5.
- 36. Veselá, R. (2005).** *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. (2.vyd.). Praha: Eurolex Bohemia. ISBN: 80-86432-93-9.
- 37. Vítečková, M., & Chaloupková Klímová, J. (2014).** *Destandardizace rodinných drah: rodičovství v nesezdaném soužití jako alternativa i cesta k manželství*. Kontakt, 16(2), s. 138-148.
- 38. Vítečková, M., & Brabcová, I. (2010).** *NESEZDANÉ SOUŽITÍ – SOUČÁST*

PROMĚNY RODINY (přehledová studie). Kontakt, 12(4), s.488-499.

- 39. Vymětalová, S. (2001).** *Diferenciace reprodukčního a rodinného chování v evropských populacích*. Praha: Sociologické texty. ISBN: 80-7330-004-4.
- 40. Zákon č.115/2006 Sb. Občanský zákoník.** (2006). [online]. *zákon č.115/2006 Sb. Občanský zákoník*. [cit. 2023-04-05]. Načteno z *Zákony pro lidi*:
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>
- 41. Zákon č. 586/1992 Sb. (1992).** [online]. *Zákon České národní rady o daních z příjmů*. [cit. 2023-04-05]. Načteno z *Zákony pro lidi*:
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-586>
- 42. Zákon č. 89/2012 Sb. - Občanský zákoník.** (2012). [online]. *Zákon č. 89/2012 Sb.* [cit. 2023-04-5]. Načteno z *Zákony pro lidi*: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89?text=d%C4%9Bdictv%C3%AD>

Teze bakalářské práce

Projekt bakalářské závěrečné práce

Jméno studujícího: Marie Anna Šujanová

Předpokládaný název práce v češtině: Výhody a nevýhody nesezdaného soužití

Předpokládaný název v anglickém jazyce: The advantages and disadvantages of cohabitation

Akademický rok vypsání: 2022

Jazyk práce: Český

Pracoviště: Katedra veřejné a sociální politiky

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Olga Angelovská, Ph.D.

Obor/program práce: Politologie a veřejná politika

Klíčová slova: nesezdaná soužití, manželství, rodina, faktory

A. Vymezení výzkumného problému

V dnešní době se po celém světě prosazují netradiční formy rodinného života. Například nesezdané soužití. Nesezdané soužití bývá buď předmanželské soužití anebo samotnou alternativou manželství. Je tedy časté, že páry volí možnost nesezdaného soužití před manželstvím. Nesezdané soužití je nejčastější formou u nás hned po manželství a tento trend neustále roste. Chtěla bych tedy zjistit, jaké faktory ovlivňují, to, že páry vstupují a zůstávají v nesezdaném soužití a dávají mu tak přednost před institucí manželství. V práci bych také chtěla zmínit zákonnou úpravu. Téma mi přijde zajímavé a je velmi aktuální, protože počet nesezdaných soužití stále roste, a především forma alternativy manželství. Spousta nesezdaných párů jsou i rodiči. Na základě teoretické části a zjištěných informací vypracuji hypotézy a poté je podle získaných dat budu potvrzovat či vyvracet. Má práce by měla ukázat faktory, výhody a nevýhody nesezdaného soužití z pohledu samotných párů. Zároveň zde budou znázorněna získaná data a kdyby se v budoucnu vypracovalo více prací na tento způsob, bude tak k dispozici více dat od stovek respondentů pro více ověřené výsledky/novou práci.

B. Výzkumné otázky a cíle práce

B1. Výzkumné otázky:

1. Které faktory ovlivňují páry vstupovat do nesezdaného soužití a upřednostňovat jej před manželstvím?
2. Jaké výhody a nevýhody jsou spojeny se vztahem v nesezdaném soužití?
3. Jak rozlišuje a nahlíží na nesezdané soužití v porovnání s manželstvím sociální a veřejná politika?

B2. Cíle práce: Hlavním cílem mé bakalářské práce bude zjistit, jaké faktory ovlivňují páry upřednostňovat nesezdané soužití na místo vstup do manželství. Co ovlivňuje vstup do kohabitanace a ne manželství? Věk, vzdělání, náboženství či finance? Dalším cílem je zaměřit se na výhody a nevýhody nesezdaného soužití a jak jej vnímají samotné páry, které v nesezdaném soužití zůstávají. Posledním cílem v práci je se zaměřit na nesezdané soužití v rámci sociální a veřejné politiky. Jak na nesezdané soužití oproti manželství nahlíží politika a stát? Rozdíly jsou například v dědickém právu, ale je jich o mnoho více. V diskuzi bych se chtěla zaměřit na otázku, co ovlivňuje růst nesezdaných soužití.

C. Předběžný výzkumný design

C1. Metodologický přístup –V bakalářské práci použiji kvantitativní výzkum.

C2. Typ výzkumného designu – Použiji smíšený výzkum.

C3. Data – Vzorek – 100 respondentů v nesezdaném soužití (dotazník) ve věku 18–60 let, kteří spolu žijí v jedné domácnosti alespoň jeden rok. Četnost bude vyjádřena v procentech a také statisticky vyjádřena v grafech. Získaná data budou kvantitativní povahy.

C4. Metody sběru dat – Metodu sběru dat pro svou bakalářskou práci využiji dotazník.

C5. Metody analýzy dat –Jako metodu analýzy dat ve své práci využiji statistickou analýzu dat a co se týče veřejné a sociální politiky tak obsahovou analýzu.

C6. Diskuze validity – Problém by mohl například nastat, pokud by dotazník vyplnili i respondenti, kteří nespĺňují má kritéria (opravdu jsou v nesezdaném soužití, žijí spolu alespoň jeden rok). Ne vždy na toto budu moci dohlédnout.

C7. Etické souvislosti zvažovaného projektu – Dotazník bude anonymní a nebude tak potřeba mít souhlas jako například u rozhovorů. Zároveň budou data využity pouze pro studijní účely.

D. Seznam odborné literatury a zdrojů empirických dat

Odborná literatura

1. HAMPLOVÁ, Dana. Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. Sociological papers. ISBN 80-733-0029-X.
2. HAMPLOVÁ, D.: Sňatečnost, nesezdaná soužití a veřejné mínění. In: Kocourková, J., Rabušic, L. (eds.): *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný? : proměny reprodukčního chování a možnosti rodinné politiky z hlediska postojů české veřejnosti*. Praha: UK, 2006, s. 12-19. ISBN 80-86561-93-3
3. HAMPLOVÁ, Dana. Nesezdané soužití – společné bydlení bez společné peněženky?. *Sociologický časopis* [online]. Institute of Sociology of the Czech Academy of Sciences, 2015, 261-278. ISSN 0038-0288.
4. HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava, KREIDL, Martin a Barbora HUBATKOVÁ, 2012. Proměny partnerství: životní dráhy a partnerství v české společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 9788074191428.
5. HAŠKOVÁ, Hana a Ladislav RABUŠIC. K nízké sňatečnosti v České republice. *Sociální studia* [online]. Masaryk University, Faculty of Social Studies, 2016, ISSN 1214-813X.
6. JÍLKOVÁ, Lucie a Miluše VÍTEČKOVÁ. Nesezdané soužití - otázka pojmenování. *Lidé města* [online]. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2011, 73-86. ISSN 1212-8112.
7. KLÍMOVÁ CHALOUPKOVÁ, Jana. Rozdělení domácí práce a hodnocení jeho spravedlnosti v České republice: existují rozdíly mezi manželskými a nesezdanými páry?. *Sociologický časopis* [online]. Prague: Institute of Sociology of the Czech Academy of Sciences, 2018, 593-623. ISSN 0038-0288. Dostupné z: doi:10.13060/00380288.2018.54.4.415
8. MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. ISBN 978-808-6429-878.
9. PALÁSEK, Milan. Nesezdané soužití jako alternativa, nebo plnohodnotný základ rodinného života?. *Právní rozhledy* [online]. 2021.
10. PALONCYOVÁ, Jana a Anna ŠŤASTNÁ. První partnerská soužití českých žen a mužů a rostoucí význam kohabitací. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. Institute of Sociology of the Czech Academy of Sciences, 2011, 16-29. ISSN 1213-0028.

Seznam grafů

Graf č.1 - Sňatečnost a rozvodovost v České republice

Graf č.2 - Sňatečnost a rozvodovost v hlavním městě Praha a v Plzeňském kraji v roce 2021

Graf č.3 - Pohlaví

Graf č.4 – Věk respondentů

Graf č.5 - Nejvyšší dosažené vzdělání

Graf č.6 - Ekonomická aktivita

Graf č.7 - Absolvování manželství v minulosti

Graf č.8 - Doba trvání vztahu v nesezdaném soužití

Graf č.9 - Soužití v jiných nesezdaných soužití než v tom momentálním

Graf č.10 - Děti

Graf č.11 - Ideální forma partnerství pro východu dítěte

Graf č.12 - Vstoupení s partnerem do manželství

Graf č.13 - Početí dítěte s partnerem

Graf č.14 - Je nesezdané soužití znevýhodněno?

Graf č.15 – Region

Graf č.16 - Pohlaví v Plzeňském kraji

Graf č.17 - Pohlaví v hlavním městě Praha

Graf č.18 - Věk v Plzeňském kraji

Graf č.19 - Věk v hlavním městě Praha

Graf č.20 - Vzdělání v Plzeňském kraji

Graf č.21 - Vzdělání v hlavním městě Praha

Graf č.22 - Ekonomická aktivita v Plzeňském kraji

Graf č.23 - Ekonomická aktivita v hlavním městě Praha

Graf č.24 - Absolvování manželství v Plzeňském kraji

Graf č.25 - Absolvování manželství v Praze

Graf č.26 - Děti, Plzeňský kraj

Graf č.27 - Děti, hlavní město Praha

Graf č.28 - Plán vstoupit do manželství v Plzeňském kraji

Graf č.29 - Plán vstoupit do manželství v hlavním městě Praha

Graf č.30 - Plán počít dítě v Plzeňském kraji

Graf č.31 - Plán počít dítě v hlavním městě Praha

Seznam tabulek

Tabulka č.1 – Rozdíly mezi manželstvím a nesezdaný soužitím

Tabulka č.2 – Manželství dle věkových skupin

Tabulka č.3 – Rodičovství v manželství a mimo něj

Tabulka č.4 – Rodičovství dle věkových skupin

Tabulka č.5- Plán mužů a žen vstoupit se svým partnerem do manželství

Tabulka č.6 – Plán vstoupit do manželství dle pěti skupin vzdělání

Tabulka č.7 – Plán vstoupit do manželství dle třech skupin vzdělání

Tabulka č.8 – Plán vstoupit do manželství s partnerem dle věku

Tabulka č.9 – Děti mimo manželství na základě dosaženého vzdělání

Tabulka č.10 – Plán rozvedených vstoupit znovu do manželství

Tabulka č.11 – Důvody setrvání v nesezdaném soužití dle věkových skupin

Tabulka č.12 – Matky dle věkových skupin

Tabulka č.13 – Důvod pro setrvání v nesezdaném soužití

Tabulka č.14 – Nevýhody nesezdaného soužití

Tabulka č.15 – Výhody nesezdaného soužití

Tabulka č.16 – Základní informace Plzeňského kraje a hlavního města Prahy

Tabulka č.17 – Obecně nejčastější důvod setrvání v nesezdaném soužití v regionech

Tabulka č.18 – Důvod pro volbu a setrvání v nesezdaném soužití dle regionů

Tabulka č.19 – Hlavní důvod pro vztah v Nesezdaném soužití v regionech

Tabulka č.20 – Výhody nesezdaného soužití dle regionů

Tabulka č.21 – Nevýhody nesezdaného soužití dle regionů

Seznam příloh

Příloha č.1: Dotazník

Dotazník – Výhody a nevýhody nesezdaného soužití

Dobrý den,

jsem studentkou třetího ročníku oboru Politologie a veřejná politika na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Tímto bych Vás chtěla poprosit o vyplnění dotazníku.

Dotazníkové šetření bude základem mého výzkumu. Získané informace budou použity pouze pro mou bakalářskou práci „Výhody a nevýhody nesezdaného soužití“.

Dotazníkové šetření je dobrovolné a anonymní. Vyplnění Vám zabere pár minut.

Děkuji za spolupráci a účast na mém výzkumu.

V případě jakýchkoliv dotazů mě neváhejte kontaktovat na e-mail: 63211092@fsv.cuni.cz

Marie Anna Šujanová

1. Jste:

- muž
- žena

2. Kolik je vám let?

- 18–28 let
- 29-49 let
- 50 let a výše

3. Jste z:

- Hlavní město Praha
- Plzeňský kraj

4. Byl/a jste někdy v minulosti ženatý/vdaná?

- Ano
- Ne

5. Jak dlouhý je Váš vztah v nesezdaném soužití?

- 1 rok
- 2-6 let
- 7-14 let
- 15 let více

6. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- Základní vzdělání
- Střední vzdělání s výučním listem
- Střední vzdělání s maturitní zkouškou
- Vyšší odborné vzdělání
- Vysokoškolské vzdělání

7. Jste ekonomicky aktivní?

- Ano, jen pracuji (zaměstnání, OSVČ)
- Pouze studuji
- Pracuji i studuji
- Ne, jsem nezaměstnaný/á
- Jiné (rodičovská dovolená, invalidní důchod apod.)

8. Žil/a jste před tímto vztahem v jiném nesezdaném soužití?

- Ano, jednou
- Ano, více než jednou
- Ne

9. Máte děti?

- Ano
- Ne

10. Máte v plánu se svým partnerem/partnerkou vstoupit do manželství?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

11. Plánujete se svým partnerem/partnerkou dítě?

- Ano
- Ano, ale až po uzavření manželského sňatku
- Ne
- Nevím

12. Myslíte si, že manželství je nejvhodnější formou pro východu dítěte?

- Ano
- Ne, je v pořádku vychovávat dítě i v jiné formě partnerství

13. Jaké jsou podle Vás obecně nejčastější důvody setrvání v nesezdaném soužití?

(možnost vybrat více odpovědí)

- Snadný rozchod
- Zkouška společného soužití před uzavřením manželství
- Partneři nechtějí potomky
- Větší svoboda
- Oddělené finance partnerů
- Výhodnější dávky
- Méně závazků oproti manželství, nezávislost
- Špatná zkušenost s manželstvím (rozpad manželství, původ z neúplné/rozvedené rodiny)
- Nedostatek financí pro uzavření manželství
- Mladý věk
- Přežitek manželství
- Vysoká rozvodovost
- Změna společnosti (role ženy v domácnosti a pracujícího muže již není aktuální)
- Jiné: ...

14. Uveďte, z jakých důvodů jste zvolil/a nesezdané soužití či proč v něm setrváváte.

(možnost vybrat více odpovědí)

- Neukončené studium
- Mladý věk pro uzavření sňatku
- Rodina nepodporuje můj vztah s partnerem/partnerkou
- Nesezdané soužití je pro mě zkouška společného žití s partnerem
- Potřebuji více osobní volnosti
- Budování kariéry
- Nepřítomnost potomků
- Nejsem připraven/a na velké závazky
- Partner/partnerka se nechce vdávat
- Já nebo můj partner jsme už manželství absolvovali a nevnímáme potřebné do něj vstoupit znovu

- Nesezdané soužití končí dohodou, není potřeba právního rozvodu
- Strach z rozvodu
- Strach z manželství (život v rozvedené či neúplné rodině)
- Nemám dostatek finančních prostředků pro svatbu, uzavření sňatku
- Jiné finanční důvody
- Myslím si, že mám právo na více peněz od státu například na děti, hmotná nouze apod. pokud nevstoupím do manželství
- Nevnímám manželství jako podstatný faktor pro společný život
- Manželství je jen formalita
- Manželství by mi nepřineslo žádné velké výhody
- Jiné: ...

15. Jaký je Váš hlavní důvod pro vztah v nesezdaném soužití? (pouze jedna odpověď').

- Nesezdané soužití je pro mě vhodná forma partnerského života, nevnímám uzavření manželského sňatku za podstatný
- Potřeba osobní svobody a nezávislosti
- Finanční důvody
- Já nebo můj partner nechceme vstoupit do manželství
- Já nebo můj partner jsme již manželství absolvovali
- Nesezdané soužití je pro mě zkouška společného žití s partnerem
- Nedůvěra či zbytečnost manželství

16. Jaké výhody vnímáte v nesezdaném soužití oproti manželství? (výběr více možností)

- Větší svoboda partnerů
- Ukončení vztahu probíhá na základě domluvy partnerů nikterak právní úpravou
- Mezi partnery nevzniká společné jmění, příjmy a případné vlastnictví nemovitostí apod. zůstává ve výhradním vlastnictví jednoho z partnerů
- Menší závazky oproti manželství
- Není potřeba vynaložit finance na svatbu a sňatek
- Nezávislost
- Finanční volnost
- Vztah je postaven na dohodě a dobrovolnosti trvání
- Jiné:

17. Jaké nevýhody vnímáte s nesezdaným soužitím oproti manželství?

- Nesezdané soužití není vhodným vztahem pro výchovu dětí
- Příjmení dítěte
- Absence právní úpravy vztahu
- Partneři k sobě nemají vyživovací povinnost
- Menší kvalita vztahu
- Absence daňového zvýhodnění manželství
- Dědictví
- Nestabilní vztah, větší šance rozchodu, když není vázán právně
- Jiné: ...

18. Potýkal/a jste se někdy v nesezdaném soužití s některým z následujících problémů?

- Problémy při získávání informací o zdravotním stavu partnera
- Problémy s dědictvím ze zákona
- Problémy s nárokem na výživné vůči druhému partnerovi
- Problémy s bydlením po smrti partnera či rozchodu
- Problémy s osvojením dítěte
- Problémy s přiznáním otcovství
- Problémy s příjmením dítěte
- Ne, se žádnými problémy jsem se nepotýkal/a
- Jiné: ...

19. Myslíte si, že nesezdané soužití je z pohledu státu znevýhodněno?

- Ano, například v dědictví, získávání informací, výživné, vdovecký či vdovský důchod, osvojení, přiznání otcovství atd.
- Ne, nesezdané soužití a manželství je v mnoha faktorech rovnoprávné (dávky z nemocenského pojištění a sociálního pojištění, v trestním právu atd.)
- Ne, naopak některé páry využívají nesezdaného soužití za účelem výhodnějších dávek
- Jiné: